

SKUTEČNOST

NEZÁVISLÁ REVUE
ŘIDI REDAKČNÍ KRUH V LONDÝNE A MNICHOVĚ

Ročník III.

Březen—Duben, 1951.

Číslo 3—4.

O B S A H

T. G. M. — ŠTASTNÝ ŠTATNÍK	<i>Ferdinand Peroutka</i>
O NAŠI NEZAVISLOST	<i>Jaroslav Stránský</i>
DNEŠNÍ NĚMECKO	<i>Ladislav Čerych</i>
PROČ SE NEHROUTÍ KAPITALISMUS	<i>Petr Apius</i>
TŘI ÚVAHY O VĚCECH SPORNÝCH	<i>B. Colloredo Mannsfeld</i>
HORKÁ VODO POESIE	<i>Jan Tumlíř</i>
ČESKOSLOVENSKO CIZIMA OČIMA	<i>Evžen E. Erdely</i>
SKUTEČNOST SLOBODY	<i>Karol Belák</i>
MYSLÍME-LI ETOS, NEVOLEJME DÉMOS	<i>Ladislav Matějka</i>

LIDÉ A UDÁLOSTI: Soudec a charakter — O výchově
Knihovna nenávisti — In Memoriam

NAŠIM ČTENÁŘŮM.

V minulém čísle SKUTEČNOSTI obrátili jsme se na Vás s prosbou o zaplacení předplatného a činíme tak dnes znovu. Všeobecné zvýšení cen papíru i tiskárenské práce, postupovalo v poslední době, a naše obtíže se tím nově zvýšily. Jsme nuceni provést všechny úspory, které jsou jen možny a rozhodli jsme se mimo jiné k podstatnému snížení nákladu revue. Napříště tedy budeme moci zajistiti zasilku Skutečnosti jen těm našim čtenářům, kteří vyrovnali předplatné, nebo dali o sobě vůbec nějakou známku života.

Přenesení tisku časopisu do Anglie činí také nutným soustředění všech plateb. Rušíme proto dosavadní konta v Ženevě, Paříži, kde revue byla dříve tištěna, a prosíme, aby předplatné na SKUTEČNOST jakož i veškerá korespondence týkající se časopisu byla napříště zasílána výhradně na adresu:

H. J. HÁJEK, 28, Orchard Crescent, EDGWARE — MIDDLESEX, England.

a to buď přímo, nebo prostřednictvím našich zástupců jejichž adresy uvádíme níže. V zemích s vázaným devisovým hospodářstvím, kde zástupce dosud nemáme nebo ustanovíme je nově, prosíme, aby naši čtenáři vyrovnali předplatné v mezinárodních odpovědkách nebo, pokud je to možno, v dolarech. Ty z našich čtenářů, kteří platí šekem, prosíme, aby jej vyplnili na jméno H. J. Hájek, nikoli na SKUTEČNOST, neboť bankovní konto tohoto označení z technických důvodů zatím nemůžeme otevřít.

Výše ročního předplatného je uvedena v připojeném ceníku. Pokud by někteří z našich čtenářů nemohli platiti předplatné najednou, budeme vděčni za úhrady půlletní nebo i čtvrtletní.

ADMINISTRACE.

„SKUTEČNOST“ SE PŘEDPLACÍ:

Ve Velké Británii a v zemích šterlinkové oblasti (Britská dominia a kolonie): křížovým, nevyplněným Postal Orderem na adresu: H. J. Hájek, 28, Orchard Crescent, Edgware, Middlesex, England.

V Brazílii: na Banco Auxiliar de Sao Paulo por C.C.P. No. 78373, Rua Boa Vista 192, Sao Paulo. Výhradní zastoupení pro Brazílii: „SKUTEČNOST“, Caixa Postal 4094, Sao Paulo, Brasil.

V Německu: na „Skutečnost“, Postbox 6, Postamt 62, München, U.S. Zone.

Ve Švédsku a Dánsku: na adr. Stanislav Schottl, c/o Fr. Holmberg, Föreningsgat 59, Malmö, Sweden.

V USA: mezinár. převodem, šekem nebo bankovkou v dopise na adr. H. J. Hájek, 28 Orchard Crescent, Edgware, Middlesex, England.

PŘEDPLATNÉ ČINÍ: (ročně)

Australie	austr. sh.	30
Belgie	frs.	150
Velká Britanie		
a Irsko	£	1
Brazílie	Cr.S	100
Francie	frs.	1000
Holandsko	zl.	12
Italie	lir	2000
Kanada	\$	5
Německo	DM	12
Norsko	K	15
Švédsko	K	14
Švýcarsko	frs.	12
USA	\$	5
Mexiko	\$	5

Čtenářům v zámoří můžeme SKUTEČNOST zasílati též letecky. Roční předplatné včetně letecké zasilky činí pro USA, Kanadu, Mexiko, Jižní Ameriku \$10, pro Australii, Nový Zéland a pacifické ostrovy 3 australské libry.

T. G. M. — ŠŤASTNÝ STÁTNÍK

FERDINAND PEROUTKA.

Tento článek Ferdinanda Peroutky byl napsán před rokem k stému výročí narození Masarykových a byl tehdy uveřejněn ve vedoucím francouzském deníku „Le Monde“ a pak i v jiném světovém tisku. Otiskujeme jej se svolením autorovým, protože neztrácí ani dnes na své platnosti.

JEDNOHO dne, na konci minulého století, byla v Čechách nalezena v lese zavražděná mladá žena. Mrtvola měla prý v sobě málo krve. Nuže, každá doba má svou vlastní kriminologii. Vykrváčená mrtvola — to bylo tehdy pokládáno za podezřelou okolnost, zejména před židovskými svátky. Někteří lidé, kteří všechny události politické a všechny poměry sociální vysvětlovali vlivem židovským, prohlašovali, že je jim známo ponuré tajemství židovských svátků: tenké, bílé koláče, které židé pečou při této příležitosti, jsou pravověrnými židy jen tehdy pokládány za dokonalé, jestliže byla do těsta přimíšena krev křesťanské panny. Pod vlivem této agitace byl zatčen chudý, osamělý, ničeho nechápající venkovský žid, jménem Hilsner, blízky oné duševní úrovni, pro kterou máme slovo idiotství. Byla to hubená kořist, ale mělo to své výhody. Nešlo o to, aby byl oběšen právě tento ubožák, nýbrž aby výrokem soudu byla podeřena víra, že židé se dopouštějí rituálních vražd. Kdyby byl obviněn někdo významnější, zaplatil by si advokáty, a ti by dělali nepříjemnosti před soudem. Ale nikdo nebude vášnivě hájit tuto lidskou trosku.

Našel se však takový obhájce. Na pražské universitě přednášel filosofii T. G. Masaryk, muž, o kterém bylo známo, že má za ženu Američanku, že je tvrdohlavý a že si nic nedělá z toho, když za nějakou věc bojuje třeba sám proti všem. Vedle toho byl poněkud znám, ovšem méně než proslulí demagogové té doby, jako vůdce maličké politické strany, která podle populárního mínění se skládala ze samých učitelů, profesorů a evangelických pastorů, a která ani

v době svého největšího rozkvětu nedobyla ve volbách více než dva poslanecké mandáty — snad proto, že jako svůj program vyhlášovala neústupné hledání pravdy, což je nepatrná zábava pro velké voličské masy. Tento T. G. Masaryk opustil nyní ticho své filosofické pracovny, kde rozvažoval, kdo má více pravdy, zda Hume nebo Kant, a prožil celý měsíc jako detektiv. Jel si prohlédnout místo zločinu, hledal stopy v lesním podrostu, scházel se s lékaři a vyptával se na všechny okolnosti vykrváčení. Potom svou obhajobou ubohého žida Hilsnera učinil tento rituelní proces slavným po celém světě.

Snad, odpočítáme-li jeho výbojný rozum, měl k tomu původně méně předpokladů než kdo jiný. Pocházel z malé vesnice v zaostalém kraji, jeho otec byl panským kočím a ještě dva roky před narozením svého syna byl — nevolníkem. Masaryk jako dítě sdílel všechny pověry svého prostředí a bál se židů. Věřil, docela jako ti, kteří nyní obžalovávali Hilsnera, že potřebují křesťanské krve. Raději si zacházel o několik ulic, aby nemusil jít kolem jejich stavení. Třicet let po Hilsnerově procesu, už jako prezident Československé republiky, řekl: „Když jsem v sobě překonal ten lidový antisemitismus? Panáčku, citím snad nikdy, jen rozumem; vždyť vlastní matka mne udržovala v krevní pověře.“

Jak se tedy stalo, že právě tento handicapovaný člověk nyní vystoupil jako hlavní bojovník proti lidovému antisemitismu? Máme všechny důvody domnívat se, že to byla součást sebevýchovy, jíž se podrobil. Dospívající Masaryk jednou pro vždy věřil, že člověk je — a není-li, má být — dílem

svého ducha. Tento velký syn racionalistického devatenáctého století věřil, že lidstvo bude spaseno, jestliže se naučí rozumem přemáhat instinkty a vášně, tyto temné a slepé přírodní síly. Sám sebe v tom neustále a přísně cvičil. V procesu s Hilsnerem v jistém smyslu chytil býka za rohy: vystoupil tu proti nákaze, jejíž vliv sám pociťoval. Kdo ví, snad tu více zápasil o osobní dokonalost než o spravedlnost pro kohosi strašně mu vzdáleného a instinktivně patrně protivného. Všichni, kdo později poznali Masaryka, podívovali se, jak se stalo, že tento syn nevolníka vypadá jako suma aristokratičnosti. Vskutku, když mluvil, když jednal, když se pohyboval, vypadal jako pán. Byla toho tato hlavní příčina: byl pánem sebe sama.

Určitá část českého prostředí nebyla tehdy Masarykovi vděčna za to, že je chtěl povznést a očistit od pověr. Studenti křikem rušili jeho přednášky, a když Masaryk mluvil na veřejné schůzi, vystoupil proti němu muž celkem úctyhodný a zvolal: „Tebe nezrodila česká matka, tebe zrodila saň!“

Neboť lidé se rozpomněli, že nedávno Masaryk se ještě jinak provinil. Jako každý malý národ, který cítí, jak žalostně málo má hmotných sil v přítomnosti, Čechové tehdy byli romantikové. Odvahu do budoucnosti si dodávali vzpomínkami na historii, o níž byli přesvědčeni, jako každý národ je přesvědčen, že byla nad jiné slavná. Aby posloužil této potřebě, jistý, nikterak vynikající spisovatel, jménem Hanka, sepsal knížku epických a lyrických veršů, avšak, místo aby je donesl k nakladateli, přeložil je do staré češtiny, pracně je starým písmem napsal na staré pergameny a jednoho dne překvapil národní společnost radostným sdělením, že na kůru starého kostela objevil skvost české poesie středověké. Češi byli pak na tyto falešné Rukopisy žárlivě hrdi jako na nic jiného. Neboť tímto objevem bylo najednou dokázáno, že mají stejně starou literaturu, kulturu a válečnictví jako Němci. Masaryk nebyl ani první, ani jediný, kdo vystoupil s tvrzením, že tento národní klenot je padělek. Poněvadž však měl ze všech nejvíce temperamentu, stal se automaticky vůdcem celého tohoto boje a hlavním terčem nenávisti starovlastenců. Národ si počínal jako matka, které je z náručí rváno milované dítě. Po několika letech bouřlivých polemik však bylo přijato jako hlavní dogma národní vědy, že Rukopisy jsou falešné. Někteří lidé neodpustili Masarykovi toto vítězství do konce svého a jeho života.

Obhájci Rukopisů se dělili na dvě kategorie. Jedni skutečně věřili v jejich pravost. Druzí, skeptičtější a komplikovanější, vůbec odporovali tomu, aby tato otázka byla podrobně zkoumána. Podle jejich názoru pravost-nepravost byla celkem vedlejší okolností. Hlavním jejich argumentem bylo, že národu je prospěšno věřit v pravost Rukopisů, t. j. prospěšno věřit, že již ve třináctém století stál na vysoké kulturní úrovni. Byl to jakýsi pragmatismus své doby: pravda je to, več věřit národu je prospěšno. Proti tomu Masaryk, zarytě protipragmatický a protiromantický, stavěl tvrdý a přísný pojem pravdy, nezávislé na potřebě. Nebylo pochyby, že na tom se zakládala jeho velikost. Čas od času v historii se objeví někdo, kdo uchvátí lidstvo odvahou a důsledností svého pudu po pravdě. Nepochybně síla tohoto pudu v něm zakládá věčnější Masarykův nárok na slávu než samy výsledky jeho myšlení. V poslední době, běda, ještě více než v každé jiné ve všech definitivních závěrech myslitelů se zřetelně objevuje nebezpečný živel dočasnosti. Ale nikdy nepomine cena hrdého, odvážného postoje myslícího člověka: ať kamkoli mne povede má cesta, ať jakékoli je riziko, rozhodl jsem se poznat pravdu a vydržet při ní. Jako všichni slavní, protože nechočení hledači pravdy, Masaryk dobře znal pohled na rotící se, vyhrožující a proklínající dav pod svými okny. O všem, i o nejsvětějších národních dogmatech a o nejoblíbenějších a nejpevnějších předsudcích, říkal své slavné: tu je problém — rozmysleme si znovu, je-li to pravda. Lidé, kteří žili zvykem a tradicí, měli dojem, že toto vytrvalé vyptávání podkopává půdu pod nohama, a na Masaryka bylo žalováno, jako na Sokrata, že kazí mládež.

Ve skutečnosti to byl poslední buditel svého národa, který teprve na začátku devatenáctého století procitl ze spánku, do nějž jej uvrhla protireformace. V době, kdy vstoupil do veřejné činnosti, domnívali se Češi, že ve všem již dohonili západní Evropu. S hrdostí shlíželi na to, že v Praze se píše básně tímž nejmodernějším druhem verše jako kdekoli na světě, že čeští malíři malují podle téže theorie jako francouzští, že vznikají české banky a spořitelny a vzrůstá národní zámožnost, že jejich politický život se stává bouřlivým. Dívaje se na tento čilý pohyb národního těla, Masaryk nečekaně vystoupil a řekl: to nestačí — je třeba obrodit také národní charakter, který se nevyvíjel rovněž v době nesvobody; do tohoto národního těla je

ještě třeba vpravit pevnou páteř; být poctivý a nelhat je pro národ důležitější než cokoliv jiného. Někteří přijali tuto výzvu s nadšením, jiní jako urážku. Masaryk uváděl dva charakterotvorné činitele, na nichž se může obrodit národ: instituce západních demokracií a náboženství. Demokracie vytváří hrdého, odpovědného občana, a náboženství dává člověku základní jistoty. V knize „Sebevražda“ analysoval, jak duše evropského člověka se rozkládá po ztrátě náboženství. Jako téměř všechno, co kdy řekl, bylo „zkrouceno v past pro hlupáky“, tak také nyní jeho odpůrci, spolehajíce, že většina nebude číst z knihy více než titul, roznášeli o něm, že doporučuje sebevraždu. Pravda byla, že rozhlašoval, že lidstvo se ocitlo na rozcestí: buď si zachová náboženství, nebo počet sebevražd poroste. Viděl vyrůstat socialismus a sympatisoval s jeho snahou po sociální spravedlnosti tak velice, že on i jeho žena chodili prvního května v dělnických průvodech. Odmítal však věřit, že materialistický socialismus může nahradit ten duchovní život, který poskytuje náboženství. Tu pronesl svou slavnou kritiku marxismu: dobře, člověk se tedy nají — a co dál?

Pouhá praktičnost většinou degeneruje v oportunistus, a čas od času veřejný život každého národa potřebuje morální injekce a přísné, třeba pathetické konfrontace se zásadami. Masaryk byl takovou injekcí v žilách českého národa. Těm, kteří milovali hlavně veselou stránku života, připadal puritánský. Oni toužili pít víno, slyšeli od něho, že mají pít vodu, a vzpečovali se. Ale byl výmluvný. Kdyby lidská povaha nebyla tak veskrze ošidná, byl by Masaryk málem přemluvil svůj národ, aby přísně zachovával monogamii.

Existují tedy dva rozličné typy vlastenců. Jedni velebí vše, co se v národě vyskytuje, a tváří se, že si nedovedou představit nic dokonalejšího. Druzí, rovněž z lásky k vlasti, hlavně kárají, co se vyskytuje špatného, a horoucně doporučují reformu. Tento druhý typ vlastenectví byl tehdy neobvyklý v českém národě, který cítil, že, znovu se narodiv teprve nedávno, potřebuje zejména sebedůvěry. Bylo třeba delší doby, aby národ se sžil s tímto moralisujícím, kritisujícím, skoro pichlavým typem vlastence, aby ho začal nazývat svým otcem a aby lidé se hádali o čest, kdo je nejvěrnějším přívržencem Masarykovým. Bylo třeba i jiné příležitosti než byly dosavadní.

Příležitost přišla, když v r. 1914 vypukla

válka. Masaryk, kterému bylo už čtyřiašedesát let, uprchl na západ, vedl tu agitaci proti Rakousku-Uhersku, dosáhl uznání československé samostatnosti a vracel se domů jako zbožňovaný osvoboditel národa a prezident nové republiky. Na jedné z těch stanic, kde se jeho ověnčený vlak zastavil, ironie osudu chtěla tomu, že uctívou uvítací řeč pronesl právě onen muž, který na něho před lety vykřikl: tebe zrodila saň!

Do popředí boje proti Rakousku-Uhersku dostal se Masaryk téměř k svému vlastnímu překvapení. Nikdy nepatřil k onomu druhu domácích radikálů, kteří za první úkol považovali rozbít tuto starou říši. Svedl s nimi mnohé půtky. Dráždil je opakovaným výrokem, že národní mravnost je důležitější než samostatnost. Byl dosti internacionalistický, že si přál, aby malé národy střední Evropy žily v nějakém vyšším útvaru. Jako mnozí jiní vzdělaní čeští vlastenci před ním i on věřil, že Rakousko-Uhersko, bude-li spravedlivé, může se stát první Společností národů v Evropě.

R. 1914 nebylo už pochyby, že tento slib dějin nebyl a nebude splněn. Starý rakouský císař se probral z jakýchsi mrákot, a vyslovil se, že nikdy nezapomíná, že v prvé řadě je německým knížetem. Vládnoucí kasta náhle učinila z říše, která měla většinu Slovanů a Románů, přívěsný vozík pangermanismu a zničila tím „ideu státu rakouského“. Češi shledali, že se od nich, pod trestem poprav, vyžaduje, aby pod velením Prusů, které nenáviděli, zabíjeli Francouze, Rusy a Angličany, které milovali. Rakousko-Uhersko mohlo být jen spolkem nebo žalářem národů. Poněvadž náhle vykročilo po této druhé cestě, poněvadž se přičinilo, aby svět byl zatažen do krutého a nesmyslného zabíjení, poněvadž se změnilo, změnil se také Masarykův postoj k němu. Cítil, že je věčná škoda, že byla ztracena rakousko-uherská možnost organizace středoevropského území, ale cítil zároveň, že musí jednat. Strásl se sebe svou minulostí, svůj humanistický odpor k revoluci, a odjel organizovat zahraniční českou revoluční armádu.

Byl tehdy jediným poslancem své strany. Vůdcové velkých českých stran se celkem opovrzhlivě vyslovovali, že do Londýna přijel „outsider české politiky“, ale nijak se nesnažili, aby napravili tuto podle jejich úsudku politováníhodnou okolnost tím, že by sami se vydali přes hranice. Neměli chuť vystoupit rozhodně, poněvadž si ještě nebyli jisti konečným výsledkem. Za-

tím dělali drobné a málo důstojné politické dohody s válkou vedoucí vídeňskou vládou, až je z toho r. 1917 probudil statečný veřejný projev českých spisovatelů, který je upozornil, že se pohybují na samém okraji národního opovržení. Ačkoli Masaryk si přál, aby přišli za ním, a často jim to vzkazoval, ve skutečnosti nepřítomnost profesionálních politiků, kteří neomylně všude, ať jakkoli velká je věc, zanášejí své stranické pŕátky, ulehčila Masarykovi jeho úkol. Byli by s sebou přinesli onu svárliou žárlivost jeden na druhého, která je mezi nimi domovem; byli by, jak vždycky činí, způsobili, že každému malému činu musí předcházet milion slov; zejména však by byli přinesli s sebou provincionálnost svého ducha, nesrozumitelnou světu, u něhož bylo třeba se ucházet o uznání. Masaryk řekl: „Je třeba, aby česká otázka se stala otázkou světovou.“ Nebylo nikoho jiného, kdo by tomu mohl pomoci jako on, jenž nasákl všemi vlivy západní kultury. Jeho dílem bylo, že zařadil otázku svého národa mezi morální problémy doby, které každý západní vzdělanec uznával, že předložil světu humanitní český národní program a dobyl své zemi stejně uznání filosofů jako politiků. Bylo dobře, že byl volný při tomto svém díle, bez potřeby ustavičného kompromisu s politickými profesionály.

President Masaryk měl potom výjimečné postavení jako jediný z válečných vůdců, že zůstal na svém místě až do konce svého života. Všude jinde demokratická žárlivost smetla ty muže, kteří za války úspěšně vedli své národy, i největší z nich, Wilsona, Clemenceaua a Lloyd George. Lid Československé republiky však pochopil, že má ve svém prezidentu-filosofu kapitál, jehož se nemůže lehkomyšlně vzdát. Tento muž představoval živou souvislost své země s konstruktivními tendencemi západní kultury. Na mírové konferenci často se ozývaly obavy, že nové státy ve střední a východní Evropě budou se chovat anarchisticky a podle onoho mezinárodního kodexu, jenž byl nazýván balkánským. Bylo však celkem uznáno, že stát, v jehož čele stojí Masaryk, nebude se tak chovat. Masaryk nahraňoval novému státu věci, které mu chyběly: diplomatickou tradici a mezinárodní zkušenost. Přes všechnu žárlivost, která také tu se hýbala, všichni nakonec vždy znovu uznali, že je k veřejnému prospěchu, aby právě on vedl styky státu se světem a aby muž jeho moudrosti a mravní přísnosti bděl

také nad vnitřním vývojem. Když všude okolo všechno se rychle měnilo a střídalo, trvalé Masarykovo vedení dodávalo československým poměrům stálost.

Ačkoli bylo jeho zvykem otevřeně mluvit o čemkoli, i když to budilo rozruch, přece byla jakási skupina myšlenek, které si nechával pro sebe. Jen důvěrní jeho přátelé věděli, že, když se vrátil domů r. 1918, řekl: „Tak jsme tedy Rakousko rozbili. Musíme teď uvažovat, jak bychom to zase nějak rozumně dali dohromady.“ Radoval se ze svobody, ale cítil zároveň, že středoevropské území, které nyní bylo rozděleno na řadu nových států, potřebovalo by vyšší synthesy, ať duchovní, ať státní. Uvědomoval si ovšem, že zatím svobodné národy s živým potěšením pohrávají si se svojí suverenitou a že zlostně by zavrhlly myšlenku vzdát se samostatnosti právě získané ve prospěch nějaké federace. Dělal tedy co mohl, aby uspěl aspoň přípravné stadium, a aby národy v tomto území, Čechoslováci, Rakušani, Poláci, Maďaři, ještě podrážděné válečným nepřítelstvím se aspoň vnitřně smířily, aby jeden pomáhal druhému, aby uzavíraly politické dohody. V zájmu takového smíru tajně podporoval na příklad myšlenku, aby hranice s Maďarskem byly revidovány a aby Maďaři byli učiněni vlídnější tím, že by jim byl vrácen kus území s maďarskou většinou.

*

Jednoho dne, uprostřed Masarykova presidentování, přihlásil se u něho německý filosof Fritz Mauthner. Otázan, čeho si přeje, odpověděl: „Nic určitého. Jen bych chtěl jednou vidět šťastného člověka.“ Vskutku mohl být Masaryk pokládán za jednoho z těch mála mužů, již dospěli cíle svých přání. I on sám byl spokojen. Dívaje se zpět, říkal: „Ano, měl jsem plný život.“

Ovšem je otázkou, je-li možno pokládat za šťastného člověka jeho druhu (který je nekonečně vzdálen toho, aby řekl: „Po nás ať přijde potopa“), jestliže jeho nadosobní dílo brzy po jeho smrti je zničeno. Ne déle než půldruhého roku po jeho pohřbu vtáhl Hitler do Prahy. Za dalších deset let z Československa násilím byla učiněna jakási forma ruského protektorátu. Někteří lidé v citovém roztoužení praví: kdyby on žil, dopadlo by to jinak. To je ovšem iluze. Síly, které převracejí dnešní svět, jsou větší, než aby je zmohla činnost jednoho člověka.

Skutečným Masarykovým cílem bylo učinit z Československa jakési druhé Švýcarsko.

sko. Bylo k tomu třeba, aby Češi se sžili se Slováky a Čechoslováci potom se sžili s Němci a Maďary, kteří zůstali v týchž hranicích. Hmotné věci je možno někdy nově upravit s překvapující rychlostí, ale je třeba desetiletí, aby se změnila psychologie. Podle Masarykova přesvědčení nový stát potřeboval padesát let klidu, aby poměry v něm se upevnily. Avšak velká krise přišla už za patnáct let, když Hitlerovo volání probudilo všechny Němce k novému, zlému životu.

Byl tedy Masaryk velmi šťasten za svého života a velmi nešťasten po smrti. Za dvanáct let, které od ní uplynuly, již dvakrát byly násilím přemoženy všechny myšlenky v jeho vlastní zemi. Dvakrát již národ zase ztratil svobodu; dvakrát byla potlačena demokracie a humanita, slušné chování člověka k člověku, a na její místo přišla diktatura a nemilosrdnost režimů, které se opírají o nelidskost tajné policie; dvakrát, po každé od někoho jiného, již byl zakázán prodej Masarykových knih v Československu. Leží tedy jeho dílo v troskách — jeho dílo nás všech. Bylo by přílišné žádat od jednoho jediného muže, aby jeho dílo zůstalo trvalé v tomto bouřlivém přelomu věcí a věků, jež prožíváme. Koho jiného ostatně dílo zůstalo trvalejší? Zajisté ne dílo slavných a mocných mužů, kteří předsedali mírové konferenci po první světové válce. Zajisté ani dílo jiných vůdců, kteří ke konci druhé světové války více doufali než věřili, že nyní konečně bude zajištěn mír, svoboda a demokracie. Snad Masaryk ze všech nejméně by byl překvapen. V prosinci 1918, když se na americké lodi vracel domů, zamyšleně se procházel po palubě a, jak sám později připustil, „byl starostliv“. Zajisté, svoboda jeho národa byla vybojována, ale cítil, že to může být jen první kolo v procesu dějin. Uvažoval, za jakých okolností může nový stát udržet svou samostatnost, a na první místo kladl tuto podmínku: jestliže ve světě bude sílit demokracie. Avšak demokracie byla na svém vrcholu právě na konci roku 1918. Osud Československa, jako osud všech malých — a nyní už i velkých — národů je nerozlučně spojen s osudem světové demokracie.

Když r. 1937 za svitu pochodní byl mrtvý Masaryk odvážen do hrobu, cítili jsme, že tu nejen zemřel jeden muž, nýbrž že tu končí i jedna epocha. Ačkoli zemřel dosti pozdě ve století dvacátém, byl Masaryk v podstatě jedním z velkých mužů století devatenáctého. Přes všechny živý cit sociální, přes vše-

chnu „lítost k zástupcům“ zůstával Masaryk individualistou — asi jako postavy Henrika Ibsena. Jeho činnost se rozvíjela v liberální epoše, za úplné volnosti slova a písma. Byla mu ušetřena zkušenost ocitnout se tváří v tvář oněm drsným davovým hnutím, jež v polovině dvacátého století činí život myslitelů obtížným a nebezpečným. Zajisté, poněvadž byl aktivní, byl by šel i dav poučovat. Ale co pak, kdyby byl drsně odstrčen, kdyby diskuse a argumentování byly zakázány? Nové filosofie, které charakterizují dvacáté století, ani Bergsonovy, Masaryk do sebe už nepřijímal. Touže po stálosti věcí a myšlenek, odporoval filosofii, která přinášela poselství, že podstatou světa je nestálost a změna. Když freudistická psychoanalýza bušila na brány moderního světa, Masaryk v debatě prostě dekretoval: „Podvědomí není.“ Zajisté to byl chybný úsudek. Ale přece byl krásný pohled na to, jak tento muž — jako racionalista, jako moralista i jako gentleman — odporuje tomu, aby svět vyjel ze svých starých kolejí logičnosti. Po celý život usiloval o harmonii osobnosti a výchovu charakteru v sobě i v jiných. Cítil, nikoli neprávem, že jestliže existence podvědomí bude uznána, budou posíleny principy, které charakter rozkládají. Nemiloval nekontrolovatelná hnutí, o nichž není jisto, kam zanesou člověka. Jeho ideálem byl člověk, odpovědný sobě i společnosti. Naprosto nesouhlasil s tím, aby lidé mohli se odvolat na jakési záhadné podvědomí, místo aby musili rozumově dokázat správnost svých činů. Podvědomí mu znamenalo konec sebevlády.

Vláda nad vlastním tělem a duchem byla mu neodlučitelná od představy života, jak jej miloval. Když následkem choroby, sklerotické mrtvice, ztrácel nad sebou tuto kontrolu, ztratil i chuť do života. Poslední jeho slova byla k jeho synovi: „Jene, je to protivné, rád bych zemřel.“

Myslím, že kdyby dnes, v polovině dvacátého století, mohl se rozhlédnout po světě, po spoustách, která způsobila hnutí instinktivní a přeměna člověka rozumového v člověka davového, kdyby viděl, jak státy násilím nutí lidi, aby vyznávali, čeho vyznávat nechťejí, také by řekl: je to protivné. Snad největší štěstí tohoto člověka spočívalo v tom, že zemřel ve své epoše, která ještě uznávala ctnosti, k nimž se vychoval, a když ještě mohl pokládat dílo svého života za dovršeno.

O NAŠI NEZÁVISLOST

JAROSLAV STRANSKÝ (Londýn).

III.

MOŽNÁ, že vhodným doslovem k oběma mým článkům o naší nezávislosti bude diskuse, k níž redakce Skutečnosti zve výtahem z Friedmannovy přednášky. Také dr. Friedmann vidí v naší spolupráci s malými národy střední Evropy trvalý problém naší politiky. Několik závěrečných poznámek, jimiž bych rád konkrétněji naznačil, o jaké otázky a úkoly tu běží, jest tedy zároveň příspěvkem k diskusi Skutečnosti.

I.

Zdá se mi, že konkrétněji by mělo býti pojímáno už samo thema: Spolupráce středoevropských národů — ale jaká spolupráce? Všechny národy světa v tom nebo onom smyslu spolu pracují. Pouhá spolupráce není tedy jen úkol středoevropský. Podle Palackého a Riegra jest žádoucí, podle Masaryka možné, podle Churchilla nutné, aby malé středoevropské národy spolu svobodně utvořily federaci, to jest spolkový stát (na rozdíl od konfederace, jež jest jen spolek států). Jde tedy o jednotný subjekt mezinárodního práva se společným mezinárodním zastoupením, společnou obranou, společnou měnou a s takovou normativní soustavou politickou a hospodářskou, jakou měnové společenství předpokládá. Svaz středoevropských republik nebyl by stát méně konsolidovaný, než jsou dnes Spojené státy americké nebo jiné dnešní nebo budoucí federace. Jde o budování spolkového státu.

Dvě psychologické překážky dnes brání, aby se středoevropský problém chápal v tomto rozsahu. Je to do minulosti zahleděná setrvačná představa o suverenitě národního státu, a je to do budoucnosti upřená vidina Spojených států evropských a Spojených národů světa.

2.

Ideu státu rakouského nebylo možno uskutečnit jinak, než rozbitím habsburské monarchie. Národní suverenity středoevropských republik byly nezbytný důsledek jejího pádu. Státní svazek středoevropských národů i historicky vznikl jejich souhlasem a jen jejich svobodným rozhodnutím by mohl

býti obnoven. Dospěl-li dr. Milan Hodža po Mnichovu k přesvědčení, že už mírová úprava po první světové válce měla středoevropským národům takový svazek uložit, zapomněl při tom, že nebylo ve střední Evropě politika, jeho samotného nevyjímajíc, který by s takovým řešením už tehdy, to jest po první světové válce, byl souhlasil. Avšak sebesilnější výchozí pozice středoevropských republik nic nemění na skutečnosti, že jejich suverenity, ba sama jejich svobodná existence, náležejí dnes minulosti stejně jako habsburská monarchie. Válečná katastrofa mohla by ovšem sovětského podmanitele ze střední Evropy vypudit, jako vypudila německého. Ale na výstražné zkušenosti Mnichova a Jalty se tím nic nezmění. Svoboda na výpověď není svoboda. Svrchovanost na cizím kolku není svrchovanost. Tragika středoevropských lži-suverenit neukázala se ostatně jen v jejich bezbrannosti proti velmocenskému zásahu, ale více ještě v jejich naprosté bezvlivnosti a v jejich ponížené pozici na každém mezinárodním fóru. A přece by desetimiliony civilisovaných Středoevropanů měly tam, kde se tvoří a chrání podmínky světového míru, závažné slovo, kdyby to bylo slovo společné.

3.

Politická konsolidace Evropy celé jest jistě nezbytná a uskutečnitelná, ale ne ve stejné formě a ne ve stejné soudržnosti, jaká po čtyři století sloužila a prospívala malým národům středoevropským. Těžko očekávat, že Evropa dosáhne užší a tužší jednoty, dokud se neobnoví aspoň taková míra konsolidace, jaká tu už byla. Dílčí federace nejsou překážkou evropského sjednocení, nýbrž jeho předpokladem. Špatně se staví z kamenů příliš nestejně velikosti. Německá, středoevropská, ruská, balkánská federace budou časem protějškem a doplňkem federací západoevropských, jež se možná v dalším vývoji rozvrství podle přirozenějších dělítek a pojítek než jest Atlantik. A myslíme-li na Evropu, myslíme na sebe. Není Evropy bez Anglie, třebaže Velká Britannie není stát pouze evropský, a není Evropy bez evropského

Ruska, třebaže Rusko jest také velmoc asijská. Tyto vzájemné vztahy jsou ovšem otázkou delšího času a složitějšího vývoje, než obnova historické spojitosti národů středoevropských. I když evropský kabát je také náš, košile jest bližší než kabát. A hlavně: Slabost a nedochůdnost národů středoevropských, která jest jejich kletbou na světovém fóru Spojených národů, bude jejich údělem i ve spolku evropském, nesemknou-li se v jednotu, jaká se bude muset respektovat. Budeme v nevýhodě ve Spojených národech i ve spojené Evropě, dokud budeme malí, krátcí a slabí.

4.

Středoevropská federace může vzniknout jen jako svaz středoevropských republik. Nevěřím, že se najde nějaká mírová konference, která by souhlasila s jejich drobením v menší národní celky, i kdyby třeba šlo o účele federací. Slováci už by dnes mohli a měli pochopit všichni, že míru své slovenské národní autonomie v Republice Československé určí si sami. Které státy však kromě republiky Československé máme na mysli, když mluvíme o spojených státech evropských? Jest to především Rakousko a Maďarsko, které s námi tvoří historické a přirozené jádro dunajské federace. Jest to dále jihoslovanský stát svým slovinským a chorvatským územím, od něhož se Srbsko jistě už neodtrhne, a který jen v tomto středoevropském spojení s úspěchem uplatní své terstské nároky. A jest to Rumunsko.

Vzdá se však sjednocené a federalisované Německo Rakouska? A pak velký problém Polska! Někteří Čechoslováci spatřují středoevropské jádro v těsném spojení Československa s Polskem.

5.

Nač si zapírat, že Rakousko historicky, dynasticky a nacionálně podnítilo i založilo ono středoevropské státní společenství, které tak bídně zahynulo v první světové válce, protože se svému poslání za habsburského a německo-maďarského vedení, umožněného také našimi chybami, zpronevěřilo? Avšak to jsou loňské sněhy, a cizí ani naše chyby nic nemění na historickém významu, který mělo spojení této německé země se středoevropskými Slovany, Maďary a Romány. Ano, německé země. Nebylo nešťastnějšího pokusu než odůvodňovat příslušnost Rakouska k středoevropské federaci domnělou rakouskou národností, neboť Rakušané jsou Němci. Otázka tedy jest, jestli a jak by účast tohoto

německého kmene i dnes ještě hověla zájmům středoevropského státu, jak by hověla zájmům Rakušanů samotných, a jestli by i modernímu, sjednocenému a federovanému demokratickému Německu byla resignace na tuto větev stejně únosná, jako byla Německu Bismarckovu, jež v Rakousku spatřovalo předvoj svého mocenského rozpětí na východ.

S hlediska středoevropské federace bych řekl, že účast Rakouska jest hlavní podmínkou středoevropské povahy tohoto útvaru. Netoliko jako jeho nejzápadnější výspa, ale také jako německá země jest Rakousko z nejdůležitějších spojek střední Evropy se západem. Bez Rakouska by se posunulo těžiště dunajské federace na východ více, než by jejímu středoevropskému kulturnímu standardu bylo zdrávo. Nezapomínejme také, že naše česká investice v rakouském, zejména ve vídeňském vzrůstu jest příliš veliká, než abychom se s ní směli s lehkou myslí rozloučit. Nepodceňujme ani význam německé soutěže, kterou nám osud vnutil, kterou jsme rostli, a kterou po sudetském transferu doufejme definitivním, jen Rakousko může nahradit.

Jak vypadá věc s hlediska rakouského? V anšlusu na Říši jest jistě mocný apel na národní smysl rakouského Němce, zejména v anšlusu na říši federalisovanou, kde by se jeho kmenová individualita uplatnila vedle pruské, saské, bavorské a porýnské. Tomuto apelu neodporuje ani rakouské katolictví, pro něž nemají Bavy a Porýní méně přitažlivosti, než katolické spříznění s Čechy, Slováky, Maďary, Chorvaty a Slovinci. Přes to se může i národnostnímu cítění Rakušanů hodit pokračování dějinné mise, která ze všech větších národů jen německému přiznává v jeho rakouské větvi účast na mocenském uspořádání oblasti středoevropské.

Toto tradiční poslání Rakouska ve střední a východní Evropě může se i v novém Německu objevit novými výhledy. Co bylo vojáckému a uniformou deformovanému Německu nástrojem nadvlády a výboje, může se Německu demokratickému, německy a neprusky sjednocenému, to jest federalisovanému, Německu smířenému se svým zeměpisným údělem a uvolněnému pro svoje obrovské kulturní a hospodářské úkoly, prokázat jako záruka vlastního bezpečí a zdroj úspěšné součinnosti. Středoevropská federace nebude už nikdy v hrozivých stopách habsburských přívěskem Německa, ale právě proto neshledá nikdy, proč by se orientovala

nebo s kýmkoli spolčovala proti němu. Pak teprve se v plném rozsahu osvědčí Palackého poznání, že spolkový stát středoevropský musí být a zůstat svůj a samostatný, ale že musí žít se spolkovým státem německým v míru a součinnosti. V tom smyslu znamená obnova a modernisace demokratického Podunají zároveň podstatný příspěvek ke skutečné pacifikaci Evropy. Nezávislost střední Evropy na Německu i její přátelská součinnost s ním jsou dva nejdůležitější předpoklady evropského pokoje.

6.

O německé otázce, otázce Německa, chtěl bych v této souvislosti jen říci, že se její význam pro naši bezpečnost a pro klid střední Evropy a Evropy celé u nás doma a v našem exilu nedoceňuje. Ať se zejména nikdo neklame v tom, že komunistické Německo nebylo by dlouho vasalem, nýbrž brzy pánem Sovětského svazu a všech jeho satelitů evropských i asijských. Demokratická Evropa bez demokratického Německa prostě není možná. Nesmíme býti poslední, kdo si tuto klíčovou pozici Německa uvědomí. Německo bylo po zásluze poraženo a povaleno. Tato kapitola však jest ukončena a docela jiná je na denním pořádku. Každá mezinárodní kombinace je nesmyslná, která s Německem nepočítá. S Německem bylo zúčtováno, teď se s ním počítá.

7.

Polsko jest i není střední Evropa. Rozhodně není Polsko malý středoevropský stát. Mezinárodně jest polská otázka složitější, než kterákoli jiná. Jistě jest možná středoevropská federace s Polskem, ale ta nemůže počítat s rakouskou účastí ani s německou součinností. Dr. Beneš, když ho čeští agrárníci po-

bízeli k užšímu spojení s Polskem, odzbrojoval je otázkou, zda jsou ochotni válčit pro koridor. Na dnešním účtu mezi Polskem a Německem není už jen koridor, ale Vratislav a Štětín. Aby Polsko svou dnešní západní hranici uhájilo (až ji Západ uzná), potřebuje mocnějšího spojence, než jsme my, a není vyloučeno, že ho nakonec najde v Ukrajině, jejíž pochod k národnímu sebeurčení už nikdo nezadrží. Federace Polska s Ukrajinou tvořila by velmoc, které by v nové Evropě připadlo význačné poslání, a která by jistě přispěla k další europeisaci Ruska. Není pochybnosti, že by v této federaci bylo i pro nás místo. My však se nesmíme jen ptát, kde je pro nás místo, my se musíme ptát, kde je naše místo. Naše dějiny a naši novodobí vůdcové od Palackého a Havlíčka až k Masarykovi a Benešovi odpovídají zřetelně. Této mé úvaze, vědomě nesmělé, chybějí velké rysy stomilionového komplexu mezi trojím mořem. Co má být, bude. O velkorysost není v tomto dnešním světě nouze, ale kdo myslí raději ve svých rysech, než ve velkých, jest na jistější půdě. Zdá se, že věrné přátelství a moudrá součinnost bude Polsku i nám větším užitkem, než takové společenství, jaké by zatížilo nás všemi polskými a Polsko všemi našimi nesnázemi a snížilo při tom naši i polskou způsobilost zdolávat tyto nesnáze podobrém.

*

To jsou problémy naší nezávislosti, problémy mírové. Mezi námi a naším mírem jsou ovšem ještě hory překážek. Budeme je zdolávat tím jistěji, čím více shody mezi námi bude o tom, v čem nám překázejí, a proč je zdoláváme. Ani války ani revoluce nejsou samy sobě účelem, a svoboda znamená jen úkol, ne také řešení.

Je-li přijato tvrzení, že vládcové vládnou jako pouzí vykonavatelé vůle mas, pak se jejich vláda stává neodpovědnou. Vládcové již nemohou být osobně voláni k odpovědnosti za své činy: mohou jít do války, mohou pronásle dovat, krást, ničit svobody, mohou zanedbat přípravy pro sociální či vojenské krise, a přece nikdy nemohou být povoláni k odpovědnosti, nechť jsou jejich zločiny či selhání jakékoli — tvrdí pouze, že vykonávali vůli lidu; jsou-li masy hloupé či sobecké, líné či krátkozraké, což pak to může být vytýkáno jejich skromným vůdcům? Není divu, že vládcové nepodporují rozvoj politické vědy!

James BURNHAM.

DNEŠNÍ NĚMECKO

LADISLAV ČERYCH (*Bruggy*).

JE dnes pravděpodobně velmi řídkým případem, aby někdo jezdil na dovolenou do Německa. I ty nejkrásnější barevné prospekty s Rýnem a parníky, i ty nejhonosnější publikace o gotických a románských katedrálách nemohou přilákat větší počet západoevropských turistů. Představa zřícenin, černého trhu a uprchlických táborů je ještě příliš živá než aby smazala podvědomou analogii: Německo—válka. A čtete-li reportáž o Německu 1951, pak se skoro vždy jedná o Berlín nebo o spory politických stran v Bonnu. Bez ohledu na to, že v Německu není o nic draž než v ostatních zemích, že existují hotely právě tak pohodlné jako v Paříži nebo na Côte d'Azur, zdá se mi, že celá tato země je velikým ponaučením i pro náhodného turistu. Pohled na její hospodářský, sociální a politický život je jakýmsi velikým otazníkem a očekáváním.

Bez statistik, bez hlubší znalosti vnitřních poměrů, neubráníl jsem se pocitu, že jsem v přítomnosti obrovské „sázky na budoucnost“ („pari sur l'avenir“, jak říká Francois Perroux), při které sázející je jen velmi málo „hráčem od přídy“, ale naopak běře svou hru smrtelně vážně, sázky, jejíž výsledek bude rozhodující pro vytvoření a udržení nové „pax europea“. Nikdo se nevyhne při průjezdu Porúřím zvláštnímu překvapení, že veliká průmyslová střediska, jako by byla nedotčena vedle zničených center měst. Necelých šest let po skončení náletů a po neuvěřitelném vylidnění (Kolín, který má dnes přes půl milionu obyvatel a před válkou skoro 750.000, měl v roce 1945 necelých padesát) je průmyslové město — alespoň v očích běžného diváka — opět na prahu své plné životní síly. Stále se ještě ptáte, kde bydlí tisíce dělníků, kdo vyživuje nesčetné kavárny a obchody, jež vyrostly mezi troskami. Přednáší nám o nadlidském výkonu zaměstnanců těžkého průmyslu, kteří bez ošacení, za katastrofální vyživovací situace a s mzdami, jež nezaručovaly ani zdaleka existenční minimum, dovedli první tři léta po válce pracovat bez teroru v polorozbitých a nevytopených továrnách tak, že německý průmysl už opět zaujímá jedno z prvních míst v Evropě.

Noviny jsou plné debat o spoluurčovacím právu zaměstnanců (Mitbestimmungsrecht), koncerny a podniky, jejichž vlastnická stránka není dosud rozřešena, se pokouší o vytvoření nové správní formy, která by překlenula antagonismus kapitálu a práce. Dekartelsační zákony nakázaly oddělení výroby železa od těžby uhlí. Ředitelé podniku se nám snaží dokázat, že tato dekoncentrace neodpovídá již moderním technickým podmínkám, že vertikální organizace podniků (Verbundwirtschaft) je podmínkou sine qua non jejich výkonnosti (výroba železa nemůže být oddělena od těžby uhlí, produkce plynu od chemického průmyslu etc.). Východiskem může být jen nová organizace vztahů mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Vědomí nutnosti reformy v tomto směru je zajisté celoevropské, ne-li světové, v Německu je však, zdá se, mnohem citelnější. Ostatně všechny sociální problémy jsou nejzjevnější tam, kde došlo k rozvratu, tam, kde vakuum vystřídalo sociální setrvačnost.

Na některých místech se nová hospodářská organizace spatřuje v oproštění podniků od vnějších vlivů ať už od nezúčastněných akcionářů nebo od ústředního tlaku odborů). Tak na příklad známá Kupferhütte v Duisburgu statuuje právo zaměstnanců na spoluvedení závodu ve všech, tedy i technických a komerčních otázkách, zatím co se brání externí moci syndikátů (System „Gerechter Lohn“). — V mnoha směrech nám připomínají tyto snahy Charte de travail Pettainovy Francie, s jejíž hlavním městem Vichy má cosi společného i Bonn. Obě města nemají tradici vládního sídla, obě jsou útekem a zklamáním ze světa a režimu, který přivodil katastrofu. Snad jsou i obě — alespoň v očích některých — i hledáním nového řešení s tím rozdílem, že osobnosti se přece jen nesetkávají s takovým odporem se strany obyvatelstva země, a že nenesou tolik pečeť zkompromitování (právem či neprávem) s minulostí, jako tomu bylo ve Vichy. Našli jsme v Bonnu skutečně několik lidí, členů vlády, parlamentu nebo zaměstnanců ministerstev, kteří dovedli odpovédět bez vytáček a upřímně i na choulostivé otázky, týkající se denacifikace.

Cestoval jsem jako student Evropské ko-

leje. Snad proto může být můj názor jednostranný. Německo a Evropa je totiž kapitola sama pro sebe. Asi v žádné zemi se neupíná k federalistické myšlence tolik nadějí a sympatií jako v Německu. Postoj celkem pochopitelný, ale přesto nanejvýš problematický. Bonnská Spolková republika jako taková je beze sporu útvar velmi umělý. Umělost, která je v podvědomí všech Němců a která determinuje jejich touhu po spojené Evropě. Ve velké Evropě je však možné vidět jen laciné východisko z vlastního komplexu méněcennosti a je ji naopak možno považovat za projev nové a širší sociální filosofie.

Recepce s přípitky za novou Evropu, právě tak jako pálení pohraničních závor, jsou jedna věc, decentralisovaná a svobodná organizace jak průmyslu tak politické správy je věcí druhou.

Velmi rád bych byl neutrálním pozorovatelem, který se s intelektuálským klidem dívá na to, kterým směrem se Německo vyvine, člověkem, který se zájmem sleduje točící se ruletu, aniž by si býval sám vsadil. Bohužel, je nutno být o něco více.

Německo 1951 je závratnou sázkou a výsledných možností není šestatřicet. Buď je bonnský experiment tak umělý, že podlehe prvnímu mocenskému závanu z té či oné strany, anebo je v něm skutečně cosi životného, co vytvoří z Německa jeden ze základních kamenů příští organizace Evropy. Možná, že politici a průmysloví ředitelé, s kterými jsme mluvili, jsou jen osamělou výjimkou v národě, který je stále ještě připraven podrobit se jakékoliv síle za předpokladu, že půjde o opravdovou sílu, která ho zbaví v jeho očích nedůstojného a nezaslouženého pocitu poraženého. Možná že vše-

obecný odpor k zbrojení není jen výsledek znechucení oběma válkami, ale domněnka, že zbrojení za dnešních podmínek by nevedlo k vytoužené nacionální regeneraci. Zůstává však pravdou, že dosavadní neuvěřitelné rekonstrukční úsilí je dalším důkazem houževnatosti a životaschopnosti Němců. Otázkou je, jakým způsobem tento elán bude využit. A tu nelze než zavrhnout postavení pouhého pozorovatele. Buď si budeme promítat Německo nedále jako historického nepřitele humanity a budeme se snažit omezit jeho počínání ve všech směrech — a Německo se s velkou pravděpodobností stane opět světovým nebezpečím, jeho demokratičtí a pokrokoví vedoucí nutně podlehnou vnitřnímu (nemluvě o vnějším) náporu z leva či z prava — anebo se zapojíme do velkého pokusu o stavbu nových forem hospodářského a politického života, které mohou uspět jen v případě, nezůstanou-li izolovány na samotné Německo a budou-li německým výrazem evropské myšlenkové a technické reality.

Svou cestu jsem zakončoval na Rýně — a tu mi napadla ještě jedna analogie: Na jedné straně Rýn jako dopravní osa Evropy s parníky pěti národností a Rýn jako kolébko nacionalistických mytů, na druhé straně rozbité Německo plné velikých možností a plné velikých nebezpečí. Zdá se mi logickým, že trosky mohou znamenat zničení pýchy a předsudků a tím volné pole pro nezatíženou budoucnost, že však mohou být i semeništěm nové neodpovědnosti a fatalismu.

„Faites vous jeux, Messieurs!“ Je možné, že zakrátko bude řečeno „Rien ne va plus“. A to je, myslím, všední poznání mého krátkého výletu. Zdá se mi, že je dost dalekosáhlé, aby o něm bylo se všech stran důkladně uvažováno.

Ve všech dobách, ve všech vývojových fázích, ve všech oborech lidské činnosti vždy byli vůdcové. Pravda, někteří socialisté, zvláště orthodoxní marxisté němečtí, se snaží nás přesvědčit, že socialismus nezná „vůdců“, že strana má jen „zaměstnance“, že je demokratickou stranou a že existence vůdců je neslučitelná s demokracií. Avšak takovéto mylné tvrzení nemůže změnit sociologický zákon. Jeho jediným důsledkem ve skutečnosti je, že vládu vůdci posiluje, neboť zakrývá před masami nebezpečí, které opravdu demokracii ohrožuje.

Robert MICHELS (1911).

PROČ SE NEHROUTÍ KAPITALISMUS

PETR APIUS.

Jednou ze základních pouček marxismu-leninismu je tvrzení, že kapitalistické hospodářství je odsouzeno k samočinnému zániku a že je jen otázkou času, kdy samo sebe zlikviduje. Soukromý kapitalismus spočívá na volné soutěži, a ta, podle marxistického učení, vede k bezohlednému hospodářskému boji, v němž silný ničí slabšího. Podnik kapitálově lépe vybavený si dovede v soutěži zjednat takové výhody, že dříve nebo později zadusí své kapitálově slabší soupeře. Podle tohoto názoru zůstane v poslední fázi kapitalismu na hospodářském kolbišti jen hrstka velkých podniků, ovládajících suverénně trh po způsobu monopolů a zneumožňujících vznik nových hospodářských jednotek. Dalším dogmatem, majícím podpořit uvedený názor o konci kapitalismu, je poučka, že volná soutěž vede k nadvýrobě a tím k chaosu a k hospodářským krizím. Bezúspěšné soutěžení, říkají komunisté, zná jen soukromý zisk a ve snaze, aby tento zisk byl co největší, zvyšují kapitalisté výrobu nad všechny meze a tak kladou základy k zvrátům, doprovázeným nezaměstnaností, jež decimují kapitalistické hospodářství ve formě periodických krizí.

TO je oficiální pohled komunismu na kapitalistický svět a zejména na hospodářství americké jako jeho prototyp. Americká hospodářská soustava se podle předpovědi z Moskvy měla již dávno zhroutit, neboť tam kapitalismus dosáhl vrcholu. Když zhroucení dlouho nepřicházelo, dovolil si ruský národohospodář, profesor Varga, projevit názor, že automatický zánik kapitalismu, zejména v Americe, není nezbytně nutný, baže dokonce je možná jeho obnova. Přes velmi opatrnou formulaci tohoto svého tvrzení a své prominentní postavení v sovětském světě, upadl Varga v nemilost oficiálních kruhů a musel svůj názor odvolat. Na venek trvá tedy komunismus na thesi o smrtelné nemoci kapitalismu a jeho neodvratném konci.

Nebudeme se zatím zabývat otázkou, proč za těchto okolností udržuje sovětský svaz milionovou armádu a proč vyzbrojuje satelitní

státy, včetně Československa, když podle jeho názoru jeho protivník — západní svět, vedený Amerikou — musí žalostně skončit hospodářským rozpadem? Stačí přece čekat a bez jediné rány z pušky se odpůrce zlikviduje sám svou ekonomickou neschopností.

*

Nás zajímá jádro problému a tím je trvanlivost a vůbec životaschopnost kapitalismu. Zkoumejme tento problém na jeho prototypu, na hospodářství americkém, které není sice nejstarší ukázkou kapitalistického režimu, ale nesporně jeho nejvyvinutější formou. Je jisto — a ani v Americe před tímto poznáním myslící lidé nezavírají oči — že kapitalismus jako hospodářská soustava má své vady; je dílem lidským a nic lidského není bez chyb. Ale je právě tak jisto, že až dosud nejeví nejmenší známky úpadku, ba naopak, že sedí neobyčejně pevně v sedle. Dal zemi prosperitu, jaká nemá jinde obdoby, a co je zvláště důležité, prosperitu stále rostoucí. Americké statistiky ukazují, že tamní národní důchod se rok od roku zvyšuje. Životní úroveň amerického dělníka je nejvyšší na světě, nezaměstnanost se v posledních letech stabilisovala na poměrně nízké úrovni a nestala se činitelem ohrožujícím sociální klid. A dál: tento kapitalismus se vyvíjí v systému naprosté osobní svobody, bez donucování a nátlaku se strany státu. Kapitalismus jako liberální hospodářská soustava předpokládá osobní svobodu a vede k jejímu uplatnění, poněvadž ví, že se svobodným rozhodováním a neomezenou iniciativou, nebrzděnou státními zásahy, stojí a padá. Tak působí svojí pouhou existencí k udržení těch politických hodnot, které tvoří demokracii.

*

Úvodem vyložená komunistická doktrina předpokládá postupnou likvidaci malých a slabých velkými a silnými. Co vidíme v Americe? Tamní statistiky rozložení podniků podle velikosti ukazují, že přes šestadevadesát procent podniků zaměstnává méně než padesát osob, tedy v drtivé většině jsou podniky malé. Tím nemá být řečeno, že není konkurenčního tlaku velkých. Tento tlak tu je, ale není tak silný, aby malé podniky

ničil, aspoň ne v té míře, jak to předpovídá komunistické proroctví. Když začaly v Americe vznikat velké obchodní domy a chain-stores (filiálové obchody), obávali se drobní obchodníci, že udeřila jejich poslední hodina. Jejich situace se sice ztížila, ale nezankli. Chopili se obrany, sdružovali se k společnému nákupu — buď nakupovali společně sami, nebo se přimkli k některému velkoobchodu — a svoji posici si vcelku uhájili. V této souvislosti jest pozoruhodné tvrzení některých detailistů v Americe, že se jim velmi dobře daří právě v sousedství obchodního domu, jehož přitažlivost pro kupující veřejnost přichází k dobru i jiným. Jiným zase pomohla specialisace, omezení na určité druhy zboží, které však nabízeli ve výběru podstatně větším, než obchodní dům. Zkrátka, svoboda podnikání uvolňuje vynalézavost a umožňuje najít východisko i ze svízelné situace.

*

Také v průmyslu nenastala komunisty předvídaná koncentrace. V Americe vládnu v klíčových posicích velké podniky. Je však důležité, že i mezi nimi je soutěž a protitrustové zákonodárství dbá, aby se netvořily monopoly. Dále je zajímavé, že mnohé velké podniky vyžadují existenci podniků malých, které kolem sebe seskupují jako své stálé dodavatele. Stačí zvednout kapotu kteréhokoli amerického automobilu a podívat se na jednotlivé součásti, mnoho jich pochází ze speciálních továren. Totéž platí o radio-přístrojích a stech jiných výrobcích, ty všechny jsou z nemalé části sestaveny z dílů, zhotovených jinými továrnami. Velký podnik lze přirovnat k houbě, v jejímž podhoubí se daří jiným rostlinám. Dnešní stav amerického hospodářství je na míle vzdálen komunistickým představám o průmyslové koncentraci. Aby jeden podnik nenabyl vrchu nad druhým, o to se znamenitě stará volná soutěž, která má tedy účinky právě opačné, než předvídá komunismus.

*

Zbývá se zabývat druhým dogmatem o „přirozeném“ krachu kapitalismu, totiž tvrzením, že volná soutěž vede k nadvýrobě a krisím. Budiž objektivně konstatováno, že byly krise z nadbytku. Byly doby, kdy kávy bylo v Brazílii tolik, že se jí topilo v lokomotivách, a kdy kanadští farmáři a australsí pěstitelé ovcí nevěděli, co počít s pšenicí a vlnou. Ale tento nadbytek byl spíše dílem

velké úrody než kapitalistickou machinací a nikdy nevedl k takovým otřesům, aby ohrozil hospodářskou soustavu samu; ostatně tuto chybu má z velké části na svědomí špatná funkce světové distribuce a mezinárodního obchodu a může nastat právě tak v soustavě socialistické, jako v hospodářství kapitalistickém — jsou-li z té nebo oné příčiny uzavřeny zahraniční trhy, nedostane se na ně ani zboží ze státních továren a státních statků. Pokud jde o průmyslové výrobky, může v jednotlivých oborech výroba přesahovat spotřebu, ale jen na čas, neboť i tu si hospodářství pomůže samo — jakmile se výroba blíží k saturačnímu bodu, otevře se pojistný ventili zákona nabídky a poptávky a stlačí výrobu na úroveň spotřeby. Je to právě onen soukromý, ziskový zájem výrobců, který je nutí, aby nevyráběli víc, než mohou prodat a tím udržuje hospodářství trvale v rovnovážném stavu.

*

Je ilusí se domnívat, že hospodářské krise jsou výsadou kapitalismu. Pojmově jsou myslitelné i v hospodářství socialistickém, pokud není omezeno na vlastní státní území a není po všech stránkách soběstačné. Jen v uzavřeném státním hospodářství (kapitalistickém i socialistickém), neodvislém na zahraničních trzích, s vlastními surovinami a pomocnými zdroji, lze s jakous takous nadějí na úspěch bránit krisím, ale každé jiné hospodářství, spojené s cizími trhy, pociťuje nutně hospodářské výkyvy ostatního světa, které se přelévají ze země do země jako tekutina ve spojených nádobách. Že krise jsou možny i ve státech socialistických ukazuje v současné době příklad Jugoslavie. Tato země má přísnou komunistickou soustavu, na př. její zemědělství je socialisováno důkladněji než v Československu. Jugoslávské hospodářství je řízeno státními plány, jež podle komunistického učení jsou nejmocnější zbraň proti krisím a přesto Jugoslavie prochází tak těžkou hospodářskou krisí, že bez americké potravinové pomoci hrozí zemi hladomor.

*

Nesplnilo se komunistické učení o samostatném zániku kapitalismu a není ani příznaků jeho nadcházejícího konce. Jako hospodářský systém se ukázal kapitalismus neobyčejně odolný. Bez násilného zásahu zvenčí není jeho porážka v dohledné době pravděpodobná.

TŘI ÚVAHY O VĚCECH SPORNÝCH

B. COLLOREDO MANNSFELD.

JEDNÍM z podivných a znepokojujících jevů dneška je míra, do jaké jsou osudy svobodného světa ovlivňovány veřejným míněním, jež nezřídka je posedlé polopravdami, komplexy strachu a nenávisti — veřejným míněním, které tak dlouho bylo utvářeno a špatně informováno silami je tvořícími, že se stalo jedním ze slabých článků obranné fronty, která konečně s takovými potížemi vzniká. Jaký smutný protiklad je tu vůči železné cílevědomosti, vůči mistrovskému ovládnutí všech mocenských prvků, které má k dispozici Eurasijská komunistická dvojříše! Kdy konečně přestaneme zírat fascinováni do oka komunistického bazilišky, kdy se konečně rozhodneme odvrhnout mrtvou přítěž posledních desetiletí a dohodneme se o cílech a metodách, jimiž zachráníme svobodný svět?

Vezměme prostě tři příklady k ilustraci zmatku a sentimentální bezmyšlenkovitosti, s nimiž tak často se přistupuje k řešení otázek, které mohou rozhodnout o naší budoucnosti: otázky atomové pumy, Španělska a Německa. Tyto příklady mají něco společného. Všechny nám ukazují, jak je stále ještě těžké pro velkou část veřejného mínění utvářející — zbavit se neurotických komplexů a nazírat na problémy tohoto světa v správné perspektivě, to jest v perspektivě našeho přežití. Ukazují nám dále jak je stále ještě západní svět zranitelný, jak podléhá námluvnému lichocení komunistické dialektické propagandy.

Pokud se týče prvního příkladu, atomové pumy: komunistické propagandě se zajisté podařilo vytvořit pocit viny v svědomí západního lidstva, jev tím zajímavější, že je v ostrém protikladu s převládající lhostejností vůči obvyklejším formám hromadného hubení a utrpení. Neboť díváme-li se na věc s hlediska ryze morálního, pak jediným podstatným rozdílem mezi atomovou pumou a jakoukoli jinou zbraní je to, že se zdá být jedinou zbraní, která je výhradně (či téměř výhradně) k dispozici jen jedné straně. Desetitisícům obětí jediného náletu na Hamburg, Drážďany či Le Havre, kdyby si byli mohli zvolit formu své záhuby, by asi bylo

celkem lhostejné, zahynou-li tím či oním způsobem. Dělat z atomové pumy, která je ohavným vynálezem právě tak jako kterýkoli jiný uznaný způsob hromadného ničení, dělat z ní něco na způsob jezdece z Apokalypsy, není ničím jiným než projevem moderního návyku sebeklamání a mravního rozhořčení na nepravém místě.

Španělsko . . . Postoj západního světa vůči Španělsku nám předkládá pravděpodobně jednu z nejzajímavějších hádanek pokud se týče vztahů mezi národy či jejich „elitami“. Zdá se přímo nemožné pokoušet se o její rozumové vyřešení, jsme odsouzeni tápat v přítmí, v němž tajemnými pochody se vytvářejí myty národů o národech. Evropské svědomí — dobré a špatné současně — se za posledních 14 let prapodivným způsobem vykristalisovalo kolem španělské otázky. Španělsko se stalo špatným svědomím Evropy a je za to trestáno. Je trestáno za to, že je stálou připomínkou šíleného evropského snu, evropského omámení Sovětským Ruskem a tím, co bylo považováno za sociální poselství komunismu, snu, z něhož bylo probuzení tak bolestné a pomalé . . . Současně se Španělsko stalo dobrým svědomím Evropy, neboť jí — oficiální, „mírně levé“ Evropě — poskytlo vhodnou příležitost vyhřívat se v slunci své samolibosti a pokračovat ve své ideologické říši stínů ve svém starobylém, spravedlivém zápase mezi „Levicí a Pravicí“, „Pokrokem a Reakcí“, jako kdybychom stále ještě žili v roce 1937, či spíše v devatenáctém století. Budoucímu historikovi zůstane pravděpodobně tajemstvím, proč v dnešním civilizovaném světě se rozlehl výkřik po každé, když se některý socialista dostal do nesnází ve Španělsku, zatím co na příklad uvěznění jugoslávského arcibiskupa vyvolalo pouhé pokrčení rameny a nijakým způsobem nepřekáželo proudu statků a peněz, které byly nabízeny žalárníkům; a to ani neuvádíme fakt, že celé hekatomby biskupů, státníků či obyčejných, prostých lidí v zemích dále na východ nikdy nepřiměly některou ze západních vlád k odvolání velvyslanců či k zastavení obchodu s těmito zeměmi. Zmíněný historik možná porozumí, bude-li se i v jeho

době Evropa zaměstnávat tím, že dnes bude vybojovávat boje včerejška.

A posléze problém ze všech nejožehavější — Německo. Sotva kdo bude dnes tak domýšlivý, aby navrhoval řešení problému, v němž Němci sami jsou hluboce rozdělení. Ubohé světlo, jež po dlouhých několika letech po jejich vzniku dějiny vrhají na všechny plány pro Německo, od plánu Morgenthauova a de Gaulleova až po Lippmanův, mělo by varovat i nejobatrnějšího. Avšak i tu bezpochyby vidíme příliš mnoho odpovědných vůdců západního světa, kterak svá přání považují za skutečnost, kterak si sami tkají pavučiny sebeklamu, do nichž se zajisté Rusové nikdy chytit nedají. Na koho chce na příklad vyzrát francouzský státník, prohlásí-li že Němci mohou být přizváni k tomu, aby umírali za svobodný svět, že se však tak nesmí stát v jednotkách větších než pluk či brigáda — a to snad ještě pod francouzskými generály? Zajisté neodstraší Rusy od toho, aby si své Němce organizovali přesně podle svých vlastních úmyslů. Je správné mluvit stále o Evropě, a nepochybně bylo dosaženo překvapujícího pokroku aspoň co do morálního ovzduší kontinentu srovnáme-li je se situací před pěti lety — avšak přece jen, co je dnes Evropa, uvažujeme-li o ní jako o mocenském prvku, co od ní můžeme očekávat pokud vedoucí evropské národy budou příliš vystrašeny svými vlastními trpkými vzpomínkami než aby si plně uvědomily nebezpečí, která leží před nimi?

Předcházející úvahy nejsou míněny jako propaganda, ať již pro užití atomové pumy, či pro Franca, či pro vyzbrojení Německa. Jsou pouze pokusem podívat se skutečností tváří v tvář, pokusem, který musí být stále a stále opakován. Cítíme se kolektivně, jako zbývající skupina svobodných národů ve zmrzačené Evropě, cítíme se ohroženi nebezpečím ještě větším než ono z Hitlerova Německa? Pakliže ano, můžeme si dovolit déle bezcílně bloudit, pokoušejíce se zavírat oči před nepříjemnou skutečností, jakou je na příklad atomová puma, můžeme si dovolit dále dávat průchod starým trpkostem a záštím? Naše minulost je zajisté v nás a bylo by chybou právě tak jako nemožností chtít se jí zbavit — avšak minulost by měla být naší silou, nikoli naší slabostí. Budeme-li ji dále nosit na zádech jako mrtvolu, pak může nastat den, kdy poznáme, že jsme ji ztratili — a svou budoucnost rovněž.

SOUDCE A CHARAKTER

Rařidni úpadek, kterým prošla právní filosofie za posledních 150 let, hlavně svou „odlukou práva od spravedlnosti“, hlásanou právními pozitivisty, podryl důvěru prostého člověka v právo, soudnictví a hlavně v právníky. Již po sto let profesori právnických fakult přesvědčovali své posluchače, že právo nemá co činit se spravedlností a vůbec s morálkou.

Morálka a právo jsou prý dvě docela nezávislé sféry, jak nás ujišťují sociologové minulého století; a podle právních pozitivistů, cokoli zákonodárce nařídí, je eo ipso správné a závazné. Není vyššího kriteriá; není nikoho nad zákonodárcem. Jeho rozhodnutí je absolutní a neopírá se o nic jiného než zákonodárcovu vůli. Zákonodárce se stal Bohem. Mravní zákony ho neváží. Věru, positivistic-ká právní filosofie docela logicky vyústila v totalitní pravovědu diktatur dvacátého století. Ty jsou jejím důsledným domyšlením.

Dokonale jsme se užili do této koncepce. Mravnost jsme zatlačili do privátního života. Ve veřejném životě, a hlavně v soudnictví a administrativě, nikdo se netáže na mravní kriteriá a na mravní úroveň těch, kdo soudí, vládnou, rozhodují. Zdá se nám dokonce nespravedlivé, aby byl soudce nebo jiný orgán veřejné moci volán k odpovědnosti pro své mravní názory a privátní život, nebo aby jeho mravní úroveň měla vliv na jeho služební postup. Patrně bychom demonstrovali, kdyby někdo byl volán k odpovědnosti a existenčně postižen pro svůj soukromý mravní život. Viděli bychom v tom zpátečnictví a nespravedlivé ohrožování lidských práv. Jako se stala demokracie v době filosofického liberalizmu ryze kvantitativní záležitostí (otázka početní většiny: pravdu má ten, kdo má na své straně více hlasů, kdežto mravní nebo vzdělanostní kvalita je činitel, který nedochází uplatnění na poli politiky), tak i otázka mravní kvalifikace soudcovy stala se bezvýznamnou. Úspěšná zkouška ze znalosti právní vědy je jedinou podmínkou pro vykonávání soudcovského úřadu. Zná-li soudce své řemeslo, tož dobrá. Ostatně, kdo by posoudil jeho mravní způsobilost; existuje vůbec takový tribunál? Jeho případní examina-toři patrně budou sami zapleteni do choulostivých záležitostí, jak ho tedy mohou odmitnout pro mravní nezpůsobilost? Přestupky proti mravnímu řádu (a nyní také přestupky proti „stranické disciplině“ nebo „zájmům lidové demokracie“) mohou být sledovány

policii a špicly a posouzeny vyšetřujícím soudcem. To je celkem snadno proveditelné. Ale pro něco tak subtilního, jako je mravnost a charakter, v dnešních systémech není prostě místa.

A přece v dobách méně vykořeněných, v dobách se smyslem pro přirozené, zdravé myšlení, kdy lidé rozvíjeli své instinkty pro čest a pro mravnost mnohem účinněji než my, požadavek, že soudce a obhájce musí být „ctnostní“ lidé, byl samozřejmostí. (Kupodivu, my těm dobám nyní rádi říkáme „temné doby“!) Znalec řecké filosofie, hlavně Aristoteles, znalci prvotní římské jurisprudence a římských stoiků, vědí, jaký důraz byl kladen na soudcův mravní charakter. Podobně medievalista nám potvrdí, že scholastická kritika žádala od soudce nikoli toliko technickou zběhlost v zákonech a obyčejovém právu, nýbrž dvě mravní kvality: Bezúhonný, spravedlivý osobní život a prudence (mravní kvalita, která je v současném životě nejméně známa). Tomáš Akvinský zdůrazňuje, že mravní kvality, jako je spravedlnost anebo prudence, nelze získat studiem ani rutinou. Ctnost nelze vyčíst z knih. Ctnost je výslednicí dlouhého bezúhonného života. Nikdo nezíská mravní charakter bez vytrvalého čestného života, jako nikdo se nestane virtuos pouhou četbou hudební literatury bez denního cvičení hry na housle.

V některých zemích, jako Anglie, dosud se klade určitý důraz na soukromý život a mravní úroveň soudců a správních úředníků, ale i tam jde už jen o residuum, které určitě odumře během času. V ostatních západních zemích je mravnost soudcova irelevantní.

JUDr. R. K. (Londýn).

O VÝCHOVĚ

Každý z nás se narodil s dědictvím určitého fondu zdraví duševního a tělesného, s určitými předpoklady vlastností, s uschopněním nějakého vývoje. Do tohoto zděděného fondu — pole nezoraného — zasahují od narození vlivy výchovy — matky, rodiny, školy, společnosti atd. Všechno zevní, s čím přijde jednotlivec do styku od narození po celou svou životní pouť, jej nějak vychovává, něco nebo někdo dobře, ono či onen špatně. Existuje samozřejmě celá literatura o vztahu dědičnosti a výchovy. Nám by mohl alespoň stačit výchovný odkaz Komenského a vůdcovský vzor Masaryka.

Zužme si široký problém výchovy a vůd-

covství do našeho života v exilu, do této doby bojů, bilancování, plánování a cílů.

Mnohému se při pojmu výchova vymaní přísný pan učitel se vztyčeným prstem, kárat, mnohdy však negace výborně ozřejmí. Příklad: Výchovou není glajchšaltovaná propaganda, přetvořující a znetvořující obecné pravdy pro účely a cíle diktátora (Goebels, Moravec, Nejedlý, Kopecký). Výchova není pathologické zkrucování historie, přítomnosti, práva, statistik, náboženství, osobnosti, objektivních hodnot lidského ducha i přírodních zákonů. Známe však výsledky této pavýchovy: zotročeného mužíka Mikulášova i sovětského carismu, pořouchlého Čehonu a Švejka za Habsburgů a roboty bezpáteřného, ustrašeného, obelhávaného a obelhávajícího člověka protektorátu Hitlerova i Stalinova.

Jestliže diktatura zná cenu výchovy (převýchovy) — viz odstranění západ. literatury v ČSR — pak má hodnotu výchovy znát lépe ten, kdo s diktaturou nesouhlasí, je její obětí a bojuje proti ní.

Je snad výchova tak nedůležitá, že se jí v exilu nezabýváme?

Vizme, jak tvárná duše naší mládeže doma zvolna prosakuje jedem totality. Resistence bude rok od roku slabší; proti čemu kdo byl včera, dnes o tom pochybuje, zítra uvykne, pozitří uvěří. Nejedlého ustavičné bušení stalinovským beranem na povahu dnešních 6—zletých, obávám se, utvoří tvrdší sediment než válečné kladivo Goebels-Moravcova Kuratoria. Mládež je rozvrácena. Mnohý neví, čemu věřit, co respektovat. Časem může vzrůst ve víru nežádoucí. Tak silná je výchova, byť i pavýchova.

Cílem naší výchovy bude: SLUŠNÝ ČLOVĚK. Začněme hned, napřed se sebevýchovou. My v exilu se můžeme upevnit, zvyčovat a zlepšit. Mnozí si činíme nároky — vést. Nemohu vést někoho, neumím-li vést a vychovávat sama sebe. „Führer“ je vůdce despota, znásilňovatel a demagog. „Leader“ je vůdce přirozeného, kvalitního výběru na demokratické basi, stále hotov nikoliv bojovat, ale řekl bych olympijsky-sportovně soutěžit o své vůdcovství. Tento demokratický Leader je stejně dobrý jako ostatní, či trochu lepší, tento vůdce je „primus inter pares“.

Dokud v mozku nás všech sedí, jako žába na prameni, консерва, dolar, zásluha, křeslo, pokud si každý z nás myslí — beze mne to nejde — dotud náš exil bude trpět vůdcovským či výchovným či mravním problémem.

MICHAEL (Belgie).

LIDÉ A UDÁLOSTI

KDYŽ vloni v červnu stiskli v Kremlu jeden z knoflíků své útočné mašiny a severní Koreané přepadli nevyzbrojenou a téměř spící jižní Koreu, byla kremelská myšlenka tato: Nejpravděpodobnější průběh tažení bude ten, že severokorejská vojska, opatřená moderními zbraněmi, zejména mocnou pancéřovou vozbou, převalí se rychle územím jižní Koreje a postaví svět před hotovou událost. Držba je polovicí práva. Spojené národy vydají protest, se kterým naložíme tak, jako jsme naložili s mnoha jinými protesty. Vojenská intervence Spojených národů, zejména Ameriky, je nepravděpodobná; nikdo na Západě neví, jak bychom na intervenci, odhlasovanou ve chvíli, kdy jsme se neúčastnili jednání ve výboru Bezpečnosti, reagovali my. Západní mocnosti nejsou na velkou válku připraveny ani vojensky ani psychologicky a zaleknou se obrovského rizika. Pád Koreje bez americké intervence bude znamenat nejen nesmírný strategický zisk, zejména vzhledem k Japonsku, nýbrž bude mít i bezprostřední veliký vliv na morální situaci národů Dálného východu, ba i psychologické rozpoložení celého světa. Spojené národy octnou se v takovém marasmu v jakém byl ženevský Svaz po prvních výbojích fašismu a nacismu v Číně, Španělsku, Habeši, Porýní, Rakousku, Československu a Lotyšsku.

Kdyby se však, mimo nadání, Spojená národy přece odhodlaly k činu, je tu opět dvojitá možnost: buď bude jižní Korea poražena i s armádou Spojených národů než se Američanům podaří dopravit na Koreu dostatečné síly — pak jsme dosáhli úspěchu ještě většího. Nebo se Americe podaří překonat ohromné vzdálenosti včas a odrazit útok, pak bude z vojenské nutnosti musit překročit osmatřicátou rovnoběžku, proniknout do blízkosti čínských hranic . . . a my odvážeme z řetězů Čínu. Tato, zdánlivě méně příznivá situace, byla by pro nás ovšem daleko nejvýhodnější. Mao, o němž nevyčísitelní naivové vytvářejí theorie, že se u něho projeví tradiční čínský individualismus, a že se stane jakýmsi asijským Titem, bude ještě pevněji připoután k našim okovům a západní mocnosti se octnou v situaci, které se nejvíce obávaly: před možností války s Čínou, touto nejnesmyslnější eventualitou ze všech.

Čína, které na několika statisících padlých nezáleží, je pozemským oceánem, jehož nedobyla ani po deseti letech znamenitě moderně vyzbrojená armáda japonská. V Číně se nedá nic rozhodnout, v Číně lze jenom prolévat krev a ničit materiál. Nenadálý nástup „čínských dobrovolníků“ buď zažene Spojence do moře, nebo — což je téměř nepravděpodobné — se Spojenci udrží a hrozba velké čínské války způsobí více méně trvalý „nerozhodný stav“ se všemi trvalými ztrátami, jež takový stav znamená pro Spojence.

Není nejmenší pochyby, že taková byla úvaha Kremlu, když nařídil v létě severokorejský útok. Všechny eventuality byly předem vypočítány a sjednány již dlouhé měsíce před započítím akce. Všechny možnosti vývoje mohly být Moskvě jen na prospěch. Ani na chvíli nemohla jí býti vyrvána iniciativa. Taková je politika diktátorů a nikdo jí nemůže býti překvapen, kdo pochopil, že komunističtí spiklenci, ať takticky činí cokoli, nabyli přesvědčení, že roku 1945 nastala objektivní historická situace k postupnému dobytí světa.

Vždycky jest nutno míti na mysli globální souvislost velké komunistické politiky. Situace na Koreji je závislá na průběhu jednání na Západě, jako je průběh pětiletky v souvislosti s napětím na jugoslávských hranicích a s perským olejem. Sovětská politika je jedna. Kdo nepochopil, že důvodem čínské agrese nebyl ani na chvíli strach z amerického útoku — neboť pekínská vláda už dávno ví, že Amerika se ničeho nechce tak vystříhat jako války s Čínou — kdo nevidí jak idiotské (nebo neupřímné) je tvrzení, že Číňané útočí proto, že se báli zničení svých elektráren na mandžuských hranicích, kdo nepostihl, že jedinou nadějí na záchranu míru je nutnost drtivé vojenské převahy Západu, zesiluje, ať vědomě nebo nevědomky, hrozbu světové konflagrace.

*

PAN Dr. B. Kratochvíl, velvyslanec Československé republiky v Indii, někdejší velvyslanec v Londýně, nebude už, jak prohlásil tisku, s ničemy („crooks“) tancovat, bude s nimi bojovat. Kdo uzavírá s nimi, to jest s komunisty, kompromis, chystá okovy pro své děti a děti svých dětí. Zničili prý hu-

manitní tradice československého lidu, jsou to násilníci a lháři, vykořisťovatelé a otrokáři, vrahové a podvodníci . . . Nechce s nimi mít už nic společného a jako symbolický projev svého mravního soudu vzdává se místa velvyslance a žádá o útočiště ve Velké Británii — které mu také bylo povoleno.

Mravní boj proti komunismu bude odhodláním dra Kratochvíla nesporně posílen. Ignacio Silone, Arthur Koestler, nebožtík André Gide a oni tisícové, kteří zvolili exultantství před egyptskými hrnci kolaborace, nabyli nepochybně příkladem Kratochvílovým nové víry ve správnost svého rozhodnutí. Bylo by omylem, jak rovněž Dr. Kratochvíl prohlásil, míti za to, že jeho rozhodnutí má sebemenší zabarvení subjektivní. Nebyl zbaven svého místa, ani nepodal vnučenou resignaci jako svého času Dr. Vladimír Clementis — byl pouze „naivní výzvou“, jak praví „povolán ke konzultaci do Prahy.“ Povolávat někoho z daleké Indie do Prahy na poradu, je, ne-li plýtváním peněz, tedy opravdu „naivností“, již jsou komunisté známi. Symbolická resignace je výsledkem „mnohaměsíčního zkoumání svědomí“. A Dr. Kratochvíl došel přesvědčení, že je neslučitelné s jeho svědomím a mravním přesvědčením zastupovat vládu ničemů, kteří ničí jeho národ.

Kdy došel po „mnohaměsíčním uvažování“ dr. Kratochvíl svých mravních závěrů? V únoru, březnu, dubnu, květnu 1948, kdy se ničemové zmocnili vlády nad jeho zemí? Nikoliv; jeho svědomí se nezadržitelně vzbouřilo v únoru 1951, tedy po třech letech, za pravděpodobného spolupůsobení uvedené pražské „naivnosti“. Není svědomí jako svědomí. Některé pracuje rychleji, jiné pomaleji, zato však důkladně. Tak to na světě je. Na londýnském velvyslanectví — a byla to jistě náhoda, že v té době byl velvyslancem právě dr. Kratochvíl, octly se na jaře 1948 po návratu dr. Kratochvíla z Prahy na stolech některých úředníků formuláře s přihláškou do komunistické strany, tedy strany ničemů. Je nám známo, že tehdy na př. jeden z úředníků, otec čtyř dětí, řekl: „Pouliční děvku ze sebe dělat nebudu!“ a odešel. Po delší době se mu podařilo nalézt fyzické zaměstnání s několika librami týdenního platu. Svědomí tohoto úředníka pracovalo rychle. Co se stalo ode dne této resignace do doby, kdy resignoval dr. Kratochvíl? Nemnoho. Za tato tři leta byl Jan Masaryk vehnán ve smrt ne-li zavražděn, dr. Beneš udolán, generál Pika pověšen, plukovník Lukáš umu-

čen, Milada Horáková, Závaš Kalandra a tisícové jiných oddělení, desetitisíce zavřeny v táborech a kriminálech — a ostatek věcí, o nichž tak výmluvně se vyslovuje dr. Kratochvíl v únoru a březnu 1951. Tyto věci se nestaly v jediném dni. Ony se dály den co den, celá tři léta, kdy dr. Kratochvíl byl zástupcem režimu, o němž se tak výstižně vyjádřil. Krise jeho svědomí vyvrcholila teprve několik měsíců před „naivním povoláním ke konzultaci“.

Podivné a složité jsou cesty boží a podivné a složité jsou procesy „objektivních“, „zcela neosobních“ požadavků svědomí. Záhy po puči v únoru 1948, na němž měl takový podíl protektor a politický učitel Kratochvílův Zdeněk Fierlinger, dr. Kratochvíl na novinářské konferenci zle vyčinił britskému tisku, že skresluje obraz únorových událostí. Svědomí Jeho Excelence ještě nepracovalo. Když Zdeněk Fierlinger byl na brněnském sjezdu zbaven předsednictví sociální demokracie, viděl v tom dr. Kratochvíl tragedii. Když Fierlinger způsobil, že Kratochvílova sociálně demokratická strana byla pohlcena komunistickou, stal se dr. Kratochvíl také komunistou. Zdeněk Fierlinger byl jeho objevitelem, Zdeněk Fierlinger utvářel vzestup malého úředníka v archivu ministerstva školství, Zdeněk Fierlinger inspiroval jeho politickou filosofii.

A přece, mnozí tušili, že dr. Kratochvíl nevydrží. Stát se takřka přes noc velvyslancem je drobnému člověku sladké. Avšak být vyslancem režimu, který do roku 1951 zastupoval dr. Kratochvíl, vyžaduje nejen svědomí wikingského, vyžaduje také železných nervů. Kratochvíl je z oné generace, která měla ještě leccos společného s někdejší českou kulturou, není z onoho pokolení katových pacholků, jež vylíčil v „Temnotě o polednách“ Koestler. Jeho nervy jsou odstíněnější, a proto i slabší než Čepičkovy, Laštovičkovy a mužů podobných. Není s to, aby přihlížel k vraždám a nemrkl ani okem. Proto byl určen k tomu, aby se dřív či později zhroutil — i když byl ve svobodné cizině a mohl zažádat o asyl v ušlechtilé Anglii.

*

SMLOUVA, kterou uzavřel gen. Prchala a dva jeho stoupenci s několika zástupci Sudetských Němců, zaručuje jim návrat do země, náhradu utrpěných škod a politickou autonomii. Sudetští Němci se naproti tomu jen zavazují, že se nebudou mstít. Ani zmínky není ve smlouvě o nedělitelnosti českého

území a o formách případného spoluzití obou národů. To všechno se rozhodne podle smlouvy až doma. Není těžké si představit, jaké by bylo rozhodnutí Němců . . . Do čtyřia dvaceti hodin by prohlásili Anschluss k demokratickému Německu, vítězi po boku Spojenců. Prchalův „Národní výbor“ je však také pro rozchod Čechů a Slováků . . . Není to politika přímo geniální?

Představte si území, které by po uskutečnění Prchalovy politiky zůstalo izolovaným Čechům. Byl by to útvar tak absurdní zeměpisně a hospodářsky, že by po čase ohrozil samu českou národní existenci a český národ by byl nezajímavý i pro dunajskou federaci.

Přesto nelze Prchalův politický diletantismus podceňovat. Rozkol Rady Svobodného Československa ohrozil hluboce prestiž zahraniční politické reprezentace v zahraničí a na Západě najde se vždy dostatečný počet humanitních illusionistů, kteří budou v groteskní „smlouvě“ vidět pokus o likvidaci staletých národnostních sporů v Evropě. Že by uskutečnění „smlouvy“ vedlo jen k dalšímu tříštění a balkanisaci střední Evropy, idealisté v Caux (kdež se generálu Prchalovi živě tleskalo) ovšem nepochopí.

Velmi příznačné je, že až na několik neshodných řádek nikdo z našich politických reprezentantů dosud neupozornil na hru s ohněm, která se tu provádí. Sudetské eskapády byly tak živě glosovány ve středoevropském tisku, že umlčovací taktika a snaha, nedodávat generálu Prchalovi publicity, je nemístná.

Josef Kodíček (Londýn).

PO dlouho trvajícím nátlaku, obviňování, denuncování a omezování bylo posléze Perónovým režimem zcela zastaveno vydávání *La Prensa*, nejvýznamnějšího a nejhodnotnějšího deníku jihoamerického. Dosavadní částečná svoboda projevu mínění, již se Argentina do nedávna těšila, utrpěla tím další, pravděpodobně smrtelnou ránu. Metody, jichž bylo při tomto potlačení nezávislého mínění užito, jsou téměř totožné s metodami, jichž před časem užíval Hitler a Mussolini a jichž nyní užívají t. zv. lidově demokratické státy za „Železnou oponou“. I ospravedlňování této svévolné akce je ve všech těchto případech velmi podobné: Perón právě tak jako jeho předchůdci a „lidově demokratičtí“ současníci se odvolává na vůli pracujícího lidu, obviňuje *La Prensa* z přisluhování za-

hraničním politickým kruhům a cizímu kapitálu, z všemožných protistátních machinací, utlačování zaměstnanců atd. Postup argentinské diktatury je ovšem váhavější, pomalejší a méně účinný, než byl postup jejích evropských vzorů. Podstata je však tatáž.

Potlačení *La Prensa* vzbudilo značný rozruch ve svobodném světě. Zásahy proti *La Presse* trvaly delší dobu, takže zprávy o celé aféře se opětovně objevovaly. Teprve nyní byla *La Prensa* potlačena definitivně a rozhořčené veřejné mínění v demokratickém světě si pomalu přivyká na to, že opět v jedné zemi nastal konec svobody. Za jeden či za dva roky si málokdo vzpomene na to, že i argentinští občané kdysi měli právo projevit mínění, které se neshodovalo s míněním jejich vládců. Diktatura v Argentině se stane „samozřejmou“, tak jako se samozřejmými staly diktatury v zemích za „Železnou oponou“.

DRAMATICKÝM způsobem vyhlásil Perón, že se argentinským vědcům podařilo dosáhnout nukleární reakce onoho typu, jímž je vytvářena sluneční energie, tedy bez užití nejtěžších radioaktivních prvků a bez ohromného nákladu, jehož je třeba k přivedení „normální“ atomické reakce. Argentinští vědci tvrdí, že se jim podařilo rozřešit základní problémy související s uvolňováním atomické energie z lehkých prvků a tedy také problémy, související s výrobou vodíkové pumpy. President Perón ovšem ujišťuje, že na výrobu vodíkové pumpy nepomýšlí a že výsledků nových objevů bude užito výhradně k mírumilovným účelům, k povznesení životní úrovně argentinského obyvatelstva.

Odborníci v ostatním světě přijali toto oznámení poněkud skepticky. Byly proneseny pochybnosti o tom, zda lze v laboratorním měřítku dosáhnout obrovské teploty, již je třeba k nukleární reakci tohoto typu. Nelze považovat za vyloučeno, že toto sensační argentinské oznámení je alespoň z části pouhým propagačním trikem, tím spíše, že vědci, kteří na argentinském atomickém projektu pracují, jsou ve vědeckém světě sotva známi a jejich kvalifikace a seriosnost není prokázána (vedoucí projektu, prof. Richter, dosáhl doktorátu v Praze).

Nechť je však tomu jakkoli, tato zpráva zasluhuje nejvyšší pozornosti. Není nikterak vábivé pomýšlení na to, že s pomocí cizích odborníků se diktátoru jihoamerického státu do-

stane do rukou moc tak obrovská, jakou je suverénní právo rozhodování a manipulace s vodíkovou pumou. Svoboda a životy lidí v demokratických zemích byly dosud vážně ohroženy pouze Stalinem a jeho bolševickou klikou. Nyní k tomuto nejvyššímu ohrožení přistupuje i nebezpečí odjinud. Lidé se nemohou cítit bezpečni, pokud o jejich životě a smrti může rozhodovat nikomu neodpovědný jedinec, nechť je to kdokoli, pokud sama civilisace z velké části závisí na dobré vůli jediného člověka. Je-li celá zpráva třeba jen částečně pravdivá, pak to, co se podařilo v Argentině, se v nejbližších letech může podařit i v jiných menších státech, nakonec třeba i v Albanii.

Na tuto vpravdě kritickou situaci, do níž se současný svět dostal, je pouze jediný lék. Je jím ustavení odpovědné, demokratické světové vlády, která nastolí a bude mít právo i moc udržet mezi státy a národy takový právní řád, jaký vládá v demokratické zemi udržuje ve vztazích mezi svými občany. Po nedávném Perónově oznámení je vidět, že času není nazbyt. Stav pacienta, jímž jest dnes celé lidstvo, je každým dnem vážnější. S léčením musí být započato co nejdříve . . .

H. V. Hájek (Londýn).

OD dob, kdy Kaiser Wilhelm II propustil svého „železného kancléře“ Bismarcka, se nepříhodilo, aby muž tak velkého světového formátu, pověřený tolika vysokými funkcemi, jako generál MacArthur, byl jich tak drasticky zbaven. Tento nekorunovaný vládce Japonska, hrdina z Bataanu, vrchní velitel americké armády na Dálném Východě a nejvyšší velitel vojska Spojených národů bojujícího na Korei, voják, o jehož zcela mimořádných vojevůdčovských schopnostech nebylo nikdy pochyby, byl po brilantní, více než padesátileté vojenské kariéře zbaven všeho velení, neboť, jak odůvodnil prezident Truman, „se mu nezdařilo postavit se celým srdcem za principy, podle kterých akce Spojených národů v Korei je vedena.“ V normálním služebním telegramu, kterým mu bylo sesazení oznámeno, bylo mu dáno blahovlnně na vůli, „aby si zvolil místo, kam se odebere“, učit se tedy nyní civilnímu životu.

Je známo, že se rozhodl k rychlému návratu do Ameriky a že jeho cesta ze San Franciska do Washingtonu a New Yorku se rovnala cestě římského triumfátora — ještě nikomu v historii Spojených států se nedostalo takového přivítání. Přestože v řeči, pro-

nesené v Congressu, prohlásil, že nemá politických ambicí, nelze předpokládat, že by mohl zůstat soukromou osobou. Pouhá jeho přítomnost ve Státech činí ho nejvážnějším kandidátem pro presidentský úřad a Republikáni se netají, že příští rok bude osou jejich volební kampaně.

Nechceme se pouštět do rozhodování, zda krok presidenta Trumana byl správný, zda politika State Departmentu, s kterou MacArthur zřejmě nesouhlasil, je lepší, než kterou on navrhuje. Je příliš mnoho věcí, které nevíme a nemůžeme se povyšovati na soudce v otázce, kterou i dějiny jednou stěží budou moci přesně vážit. Pokusme však podívat se na věc s komunistického hlediska. Komunističtí vládcové Kremlu stěží počítali s touto senační změnou vojenského velení na Korei. Přijímáme-li za správný úsudek, že komunisté nade vše jiné stojí o to, aby Amerika se zapletla do války s Čínou, pak odchodem MacArthura nepochybně ztratili mnoho ze svých nadějí. Ale je stejně důležité, ba je úhelným kamenem komunistické politiky rozdvojit Svobodný svět, oslabit ne-li rozbít jednotnou frontu západních demokracií. S tohoto hlediska může se jevit pád MacArthura jako velmi důležitý trumf který se dostal do jejich hry. Je známo, že veřejně mínění v západní Evropě, zejména v Anglii a Francii, bylo vůči MacArthurovi velmi kritické, je i známo, že několik členů britské vlády těsně před rozhodnutím Trumanovým veřejně pokáralo slabost americké administrativy vůči politisujícímu generálu a není tedy divu, že mnozí lidé v USA obviňují Anglii z jeho pádu. Není to po prvé, kdy mezi Brity a Američany dochází k napjetí, a ovšem každá diference je voda na komunistický mlýn. Nechceme přeceňovat tyto věci, o kterých se teprve ukáže, jak velké důsledky budou mít. Tolik je jisto, že každá událost, která, jako se nepochybně stalo v případě MacArthura, vyvolala tolik sporů, a která tak velice rozdvojila veřejné mínění, jak to nyní vidíme v Americe, neslouží nejzákladnějšímu požadavku, který by měl být splněn před velkou zkouškou, která, obáváme se, svět čeká — mít klid a mír doma.

Ale věříme v sílu demokratických ideálů, v disciplinovanost demokratického člověka, který odhodí spory v hodině nebezpečí. Také MacArthur dokázal, že je především demokrat, když bez váhání přijal rozhodnutí, které ho srazilo s téměř božských výšin.

M. J. (Londýn).

NOVÁ LITERATURA:

HOŘKÁ VODO POESIE

Pokud je nám známo, skrouvným výborem na stránkách tohoto čísla Skutečnosti, s česká poesie po první obrací k veřejnosti na této straně hranice. Proč to muselo trvat tři roky, než se ozvala ve svobodě a proč ještě teď hovoří hlasem tak nejistým a chabým? Emigrant, který raději vyloučil pár teplých ponožek ze svého zavazadla, aby mohl přibrat knížku veršů, má právo na takovou otázku. Pokusíme se mu odpovědět; doufajíc nadto, že naše úvaha o potížích českého básníka třetí emigrace zachytí aspoň obrys oné obecnější změny, která se rozvíjí v literatuře těchto let. Displacement, emigrační izolace: zde je poesie ve své mezni situaci, otevírající tolik nových pruhledů kritickému zkoumání. A není zároveň tento displacement, uprchlické bezdomovství, jedním z nejpronikavějších charakteristik naší doby?

Moderní poesie! . . . čím že si nás získala? Spontánní a svévolnou hrou slov a významů, divokou pyrotechnikou obraznosti, svým veršem, uspořádaným v mnoha facettách a vysílajícím záblesky do všech stran. Vzpouza proti rétorice parnasismu se spolehla především na básnickou prasilu řeči, vysvobozené z pout logiky.

Řeč sama má v průběhu moderní básně daleko aktivnější účast než kdykoli předtím. Báseň de facto vzniká v každém okamžiku, kdekoli: v nádražní čekárně, v davu fotbalového obecnstva, na stolku přeplněného automatu — všude, kde žije řeč. Útržek rozhovoru, jehož smysl uniká, dvě slova, která se náhodou potkají, mohou sloužit za odrazíště: a živá slova mají v sobě magnetismus, kterým si přitahují další: a báseň tak narůstá jako krystal, nebo spíš jako embryo, nový organismus v lůně řeči. Nová, autonomní entita s vlastními zákony a vlastní svobodou.

Teorie automatických textů svádí čtenáře chápat tento proces jako jednosměrný: z neztvárněné zásoby řeči v básníkově podvědomí vystřeluje emocionální napětí jednotlivá slova a obrazy do roviny vědomí, které je zaznamenává a řadí do veršů. Ve skutečnosti tu současně probíhá pohyb opačný: řeč, která žije všude okolo něj, proniká do básníkovy podvědomí jako paprsek baterky, osvětlující aspoň úseky onoho proudění, které se tam odvíjí ve vágní komplexitě, navždy nepřístupné rozumové introspekci. Tato dvě slova, která se náhodou potkala, mohou dát docela nový smysl: a tím vysvobodit nějaký pocit, který — ani živý ani mrtvý — až dosud bloudil básníkovým nitrem jako dušička v očištění, nemaje jméno, formu, výraz.

Básník si tak sebe i svět uvědomuje nejen prostřednictvím řeči, jako všichni ostatní, ale přímo z ní, z kvality jejích slov, rytmu a melodie. A právě po této lince, na níž se báseň svému tvůrci stává nástrojem poznávání, se dál vývoj naší poesie v bezprostřední minulosti.

Za hranicemi je však básník odříznut od nejvlastnějšího media své tvorby — a to je změna, s níž se těžko lze vyrovnat. Žije v cizím jazyku a sám jím většinu dne hovoří; často se dokonce musí přeorientovat s jedné cizí řeči na druhou. Stýká-li se s krajany, je to jen nepravdělně a takový rozhovor nemůže působit jinak, než ve své funkci sdělovací. Jenom tento jazyk má k dispozici, tuto překotnou řeč náhodných setkání a telefonických vzkazů: je to vlastně mrtvá řeč, již píše. Podobá se člověku, který probíjí své noci v lhostejné pohlednosti nevěstinců a přitom se stále snaží milovat tu jedinou, jejíž teple pulsující tělo je mu nedostupně vzdáleno.

Tak jako se řeč sama nabízí básni v okamžicích jejího vzniku, odpovídá básníkovy vůli psát jeho potřebě účastnit se na životě toho anonymního množství, jehož řeči si slouží. Dlouhotrvající diskuse o svaté samotě básníka a jeho sociálním engagementu se mi zdá vycházet z nedorozumění: básníkovy samota totiž není samota zvolená. Je to stav, který ho tíží a z nějž se snaží uniknout: literatura je právě úsilí tuto danou samotou překonat — literatura se vždycky píše pro někoho. Spisovatel by nemohl psát, kdyby předem věděl, že nenajde čtenáře, kteří ho pochopí. A to je docela přirozené, že své čtenáře vidí mezi lidmi, v jejichž středu žije, jichž se dotýká na chodníku, s nimiž zasedá k jídlu.

Je dáno povahou básnickovy tvorby, že oslovuje užší okruh lidí než prozaik. Obrací se především na ty, s nimiž má společné zážitky, v nichž tuší příbuzné pocity. Citové zkušenosti každé generace krystalisují kolem určitých slov a obrátů, vytvářejíce jakési klíče k oblastem společných zármutků a společné touhy. Básník může najít resonanci především u těch, s nimiž sdílí taková slova, u svých vrstevníků.

Mladý Nezval, Richard Weiner a jiní napsali v Paříži, daleko od domova, celé sbírky. Ale oni také stále mohli mít aspoň ilusi podobného rozhovoru. Vědomí, že se kdykoli mohou vrátit, že jejich básně mohou doma vycházet a být čteny, u nich způsobilo, že ve večerním davu na Champs Elysées mohli vidět lidi, kteří se procházejí na Václavském náměstí. Uprchlík není schopen podobné autosugesce. Vědomí hranice je živá rána v jeho nitru, kterou imaginace nemůže zacelit. Uprchlík myslí političtěji než normální lidé: na Champs Elysées nemůže nevidět Francouze, v jejichž parlamentu sedí 30 procent komunistů, na Picadilly Angličany, couvající před risikem jednotné evropské akce, na Times Square Američany, kteří ztotožňují demokracii se zásadou volného trhu. Všude s sebou nese apriorní stanovisko politických potřeb té nesvobodné části Evropy a z něj vyvěrající vědomí neslučitelnosti se automaticky rozšiřuje do oblasti emocionální: uvědomuje si, že tito lidé prožívali v osmnácti letech jinou touhu po spravedlnosti než on v hladové válčné Praze, jinak milovali a jinak nenáviděli, jiná slova se jim stala magickými klíčky. A jeho krajané v emigraci, rozptýlení po celém světě, mu teprve nemohou dát ilusi společnosti. Je příznačné pro náš argument, že specificky židovská poesie vzniká, po dvoutisíciletém přerušení od biblických dob, až nyní v Palestině.

Abychom se vyvarovali nedorozumění co do role politiky v poesii a naopak:

Všechno umění je organisace osobní zkušenosti podle zákonů té které estetiky. Literatura má své výlučné zákony, které jsou maximalistické: nelze je splnit, chce-li člověk zároveň sloužit jinému cíli. Všechno, co je psáno, aby působilo ještě jinak než na vývoj literatury, je vystaveno stálému nebezpečí, že nebude literárním dílem. Ovšemže literatura chce — od doby Rimbauda a Marxe stále vědoměji — změnit život jednotlivce a společnosti, ale nemá k tomu jinou cestu než tu, že změní chápání literatury. Pozorujeme-li přesto jistou politisaci poesie, musíme hledat příčinu hlavně ve změně, již podléhá charakter naší osobní zkušenosti.

Ještě před první světovou válkou se žilo v soukromých světech, které byly do vnějšího světa zakloubeny tak čistě a hladce, že téměř nekolidovaly. Nebylo třeba úsilí k tomu, aby osobní zkušenost lásky spočívala jen v lásce, Boha jen v Bohu, přírody jen v přírodě; aby člověk cítil že před těmito jevy stojí sám. Svět má svůj řád, v němž se pohyboval tak pravidelně, že vlastně stál vně aktuálního vědomí: také si nevyšimáme hodin, tikajících na stěně, ledaže chceme zjistit čas. Ale potom to přišlo: z tikání hodin se staly výstřely a exploze bomb, řád a pravidelnost se na nás zhroutily jako dům v náletu. Jdeme do lásky a lpí na nás trosky ekonomiky, jdeme do přírody a vlečeme za sebou cáry ideologii, přistupujeme k Bohu v plné polní poslední a příští války. Osobní zkušenost narostla o zkušenost davů, krisí, revolucí a exilů. Jako osobní zkušenost se politika nemůže neprodrat do poesie.

Události posledních let spojují literaturu s politikou ještě dalším poutem. Prožíváme kulminaci politického procesu, který cílí na zničení umění a dnešní básníci seznávají, že jejich předchůdci promeškali dobu, kdy se tomuto nebezpečí dalo čelit básněmi, kdy ohrožení umění bylo možno odvrátit zbraněmi umění. Teď je již pozdě: a na obranu podmínek své vnitřní básnické existence sami před sebou, aby se, jako básníci, dovedli vyrovnat s vlivem, jimž na ně působí jejich druhé já politického bojovníka. V tomto ohledu jsou emigranty všichni básníci dneška.*

* Zde také navazuje jeden velmi zřetelný proud nové literatury: literatury autorů-dobrodruhů, politických revolucionářů a vojáků: Hemingway, Malraux, Exupéry, Spender, Koestler, Keyes a Hillary. První pohled vidí rozdíl: tito se angažovali z pocitu absurdna, protože hledali smysl a cíl — ti noví se budou angažovat za určitým cílem. Ale tento rozdíl je skutečně jenom povrchní.

Přítomnost řeči a přítomnost partnera k rozhovoru — dva téměř základní předpoklady poesie. Vznikají-li přesto, v emigraci básně, musí nutně být jiné než ona poesie, na kterou jsme byli zvyklí.

Nechci tím tvrdit, že uprchlíci básníci provádějí revoluci poesie; ba ani tolik ne, že změny, které vykazuje jejich poesie v posledních letech, byly doma nepředvídatelné a že nastaly automaticky v okamžiku, kdy byla překročena hranice. Za prvé, tyto změny odpovídají obecné tendenci, která se stále zřetelněji rýsuje ve vývoji literatury na celém světě. Za druhé, vnější změny, jež dozná jejich situace v exilu, byly těmto básníkům jasné již doma: jestliže se rozhodovali odejít, tvořilo vědomí tohoto rozdílu základnu jejich rozhodování. A jestliže se přesto rozhodli odejít, sledovali tím — také linii inherentní již své domácí tvorbě.

Jak silná a živá byla ta linie, dokazuje cena, kterou se uvolili zaplatit: nejen obě základní básnické jistoty, ale také pocit morální jistoty občanské. Doma, v kruhu přátel příbližně stejně smýšlejících a v davu neznámých, kteří využívali každé příležitosti, aby dokázali, že stojí na téže straně, bylo v každé situaci zřejmé, co je třeba, resp. co nelze učinit. Ona mez, za kterou už nešlo udělat krok, byla stále zřetelně přítomna. Za to získali tuto nebezpečnou svobodu a samotu — záluďné povětrí protichůdných myšlenek, kde je tak těžké najít pravdu.

Ale je rozdíl mezi teorií a praxí, mezi projekcí a prožitkem; a každý vědecký projekt počítá s tím, že podrobnosti metody budou určeny teprve vlastní prací, v přímém styku s materiálem. Tak také zde teprve prožitek skutečné situace dal vlastní impuls a teprve vlastní tvorba dovolila další závěry. A stalo se něco, s čím doma nepočítali. Zjišťují totiž, že každá báseň, která tady vznikne, právě tím, že musí překonat všechny potíže, o nichž jsme mluvili, nalézá novou rovinu dorozumění s lidmi, mezi nimiž tu žijí. Že pod těmi city, které prožívali v různých formách a za různých okolností, existuje náhle něco hlubšího, co máme všichni společné: a co teď začínají objevovat. Zatím se to zdá být jenom společná úzkost a úsilí, které čelí mdlobě; solidarita na prahu zničení a smrti. Ale básník musí nejhörším, jenom na druhém břehu zoufalství lze trhat naději.

JAN TUMLIŘ.

UKÁZKY EXILOVÉ Poesie

TŘI BAsNĚ

(J.K.)

I.

Na světě je nás možná sedm.
Ne spravedlivých jak v té legendě.
Já, Ivan, Li, Michal a Edme,
Jack v Chicagu a Sepp v Ostende.

Jde o to svědčit. Přisáhejte!
Ne, to zavání Hamletem
a potom, o slova přec nejde.
Svědčíme každý celým životem.

Ano, jsme přístroj olovnice
reagens nebo checete-li
manometr, jež do studnice
tohoto světa spustili.

Jsme přístroj — nikdo se nás neptá
a přece na nás závisí
jestli se z dvacátého města
stanou jen šedé kulisy.

Jsme přístroj — nikdo se nás neptá
jak jsem řek' jenom ručička
a přece často mám chuť šeptat
a obcházet se jen po špičkách.

Já nejsem nic, však co je v sázce!
pomyšlení, že k vůli mně
by moh' být konec lidské lásce
i nenávisti děsí mě.

Přiznám se, že se bojím cítit
co cítím, myslet bojím se
co myslím — vždyť to všechno vidí!
a píší na svůj palimpsest.

Po tomto přiznání je jasno
jak těžká je má úloha
být vypínačem, kterým zhasnout
by mohla zem i obloha.

Co ještě dodat — varování?
Nesmysl! a pak zbytečně
bych varoval, vždyť neznám ani
ostatní — svědčím částečně.

A vím jen, že je nás všech sedm
tak jako v oné legendě.
Já, Ivan, Li, Michal a Edme
Jack v Chicagu a Sepp v Ostende.

2.

Sebevražda je jediná řeč v zemi
básnický jazyk éry komunismu.
Ale já budu mlčet
němý
ve svém písmu.

Sám v temné ilegalitě svých veršů
čekat
trpělivě
dokud jediný z herců
živ je.

A vím, že jednou stanu smutný vítěz
na hroby
váže na vážkách
svou pravdu — Bude mi snad přítěž.
Ne vaše porážka.

3.

Stal jsem se sestrou, bratrem smutku
zatím co toto piši ti
utikáme ze světa skutků
k černému ráji nebytí.

Jsem rád — A kolem ticho stojí
Němý sbor, který rodí noc
a snad i ráno, jež prý hojí
jak shledání se s rodinou.

Snad je to útěk . . . a snad cesta.
Pěšina do poesie.
Viš, zmizet! . . . Sobě . . . Lidem . . . Přestat!
Neexistovat! . . . Mezi svět . . .

A je tu pokoj . . . Hotel . . . divan . . .
Jen rekvisity . . . A bůh suď
proč se zas do zrcadla dívám
na sebe jako na osud.

Zatím se sulékla . . . je tak bílá!
Nikdo se prý sám nepřechká
a vida! Já jsem živ, má milá
filosofie německá!

Libám Tě, sestro . . . moji milí
odpusťte, končím . . . mám vás rád!
Snad dříve než jsme se narodili
začli jsme takto umírat.

OKNA JSOU ZAVŘENA.

(J. T.)

Okna jsou zavřena. Slunce krouží
nad červenou zemí, plnou prasklin.
Teprve teď docházejí dopisy, psané
přes hranice států a staletí
a nově se vydávající na cestu.

Zvuk klíče, otáčejícího se ve dveřích,
paprsek, pronikající pevnou okenicí:
život se zdá být zpožděn
o dva, tři lidské věky
a stále o rok před námi.
Do tohoto dostihnu času
zaznívá praskot
hořících lesů.

(Jen balvany zůstávají trčet
na rozsáhlých spáleniskách,
očazené a tvrdé odštěpky
dávných skal či hvězd.)

Studánky načpěly kouřem
— ty křišťálové, kde nejhlubší byl . . .
a na dně kostřičky ptáků.

(Jen balvany, nejtvrďší víra
má naději přetrvat.)

Hořká vodo poesie!

MNICHOV 1949.

(J. T.)

Děti si pouštějí draky
na rozvalině bankovního domu.
Mávaje berličkou,
osamělý chlapec poskakuje okolo a hledá
svoji o čtyři roky mladší nohu
mezi spoustami rozmetaných cihel.

MUŽI A ŽENY.

(J. T.)

Muži si představují smrt a ženy lásku
v dlouhých nocích na dně samoty a tmy.
Jen tiše praskající nábytek ví,
jak vzlykají po štěstí.

Muži myslí na lásku a ženy na smrt,
když na chodníku vzkyplí dav
pod sluncem mobilisace.
A všem se najednou zdá, že ještě včera
štěstí bylo na dosah ruky.

T R I D O P I S Y .

(F. L.)

I.

Zas chodím trhem. Nakupuji
ovoce, maso, olej sůl.
V tašce mám ještě sýr a thuji —
maličkou rakev z dopisu.

Ulice . . . dopis . . . sladké body
mé existence pozvolně
Koupím též rybu, ploutev vody
a tabák, benzin, poštovné.

Vždy druhý břeh . . . Ať aspoň kapky
zamlží mnohé obrysy
jak na dně moře, na dně lávky
jež proboří se s dopisy.

Zas chodím, vidím, neušímám si.
Byl jednou jeden otec můj
a matka má a pohyb KAMSI.
Ty ex machina při mně stůj!

Zas chodím trhem. Zas se vracím.
Zas ZASE. Sotva vyličím
jak táhnou taškou jako ptáci
melancholie bez příčin.

A jestli něco zapomenu,
na trh zas přijdu. Dlouhý je.
Sezonní ovoce sníží cenu.
Podzim je Marie. Marie podzim je.

2.

Jak hezké písmo, sleduji zvolna
mé tratě k ničemu.
Ty rýhky tmy, ta světla kolmá
jak na vlas z problému.

Za jízdy ještě hádají se.
Pak prší. Zmoknou trenchcoaty
válečným mrtvým. Na podpise
nezáleží, leč z tesknoty.

Leč z tesknoty je člověk stále,
z okružních jízd, a prostě jsou.
Podmět už vyprávěl se, ale
ne sloveso, ne sloveso.

Jak hezké písmo. Inkoust z tmavín
snad není víc než vlastní stín.
A usnu, usnu, usnu pravím,
nikde nestavím.

3.

Tak jako nádraží spolehnu se na tmu
a totéž s budoucnem.
Obrácen zády k filmovému plátnu
jen hlasy slyšel jsem.

Zas jednou časem přejde nový strážník
má čisté knihy, bydlet chce nad námi.
Dlouhá je louka. Kriketový trávník
s divnými brankami.

Jsem lehká aktovka. Všechno jsem už prodal.
A to je sen. Odpust, už nežiju.
Plavou podél koše teče do nich voda
spoléhám se zvolna na jejich přesilu.

V A N O C E U T O N U L Ý C H

L. S.

Kvetoucí lekniny	Básníkům dámám
Jež zaplašují strach	Dešti, který sní,
Podobný měsíciům	Na vodě měře
A svícím na vodách	Kroky poslední
Jež utopenci nosí	Pěšinku češou
Na pouťi zelené	Tiše potají
Navečer chytají	Od světél mrtvých
Mraky od plamene	Větve chytají
Jež utopenci nosí	A vody průzračné
By zaplašili strach.	Tam kde se ryby kradou
Obstárly vítr	Pod svícny ve stínu
Klimá v dutinách	Jdou do kapradí spát
Blednoucích stromů	Kde mrtvý toulavý
A jako srdce mé	Ti s obrácenou bradou.
Bojí se podívat	
Do tmy zelené	Nemohou pro vodu
Podobné vodám	Si slzy utírat
Haluziny v nich	Ty slzy pohnutí
Se podobají	Básníků malých dětí
Očím zemřelých.	Opilým vínem
	Ve vlhké změti řas
Pěšinku češou	I měsíc zasažen
Utopeným snům	V bizarních mraků sněti
Pěšinku češou	Hebounké jíní
Dětem tulákům	Na jezero stěs'.

V Ý Z V A !

Připravujeme knižní vydání antologie
české a slovenské poesie v exilu. Žá-
dáme všechny emigranty, kteří píší
básně, aby do 30. července t.r. poslali
ukázky svých veršů na SKUTEČ-
NOST, München, Schliessfach 6, Post-
amt 62.

ČESKOSLOVENSKO CIZÍMA OČIMA

EVŽEN E. ERDELY.

Přinášíme tento článek Dra Erdelyho, bývalého korespondenta Svobodných Novin, v Londýně, jako první v serii, která bude postupně uveřejněna a ve které autor pojedná o všech knihách, které ve svobodném světě vyšly v roce 1950 a mají vztah k Československu. Pojednání Dra Erdelyho nechce být kritikou, pouze informujícím záznamem.

V MINULÉM roce vyšlo několik knih, jejichž autoři se zabývají mezi státy střední a východní Evropy také Československem. Asi až do konce roku 1949 mohli navštívit Československo i ti, kteří se nemohli vykázat legitimací komunistické strany své vlasti a někteří použili této možnosti, aby viděli na vlastní oči, jak vypadá svět za „Železnou oponou“. Dva západní novináři, Američan Joseph C. Harsch a Angličan Vernon Bartlett, vydali o svých zkušenostech knihu, rozšířivše tak své novinářské reportáže. Větší část své cesty po východních státech cestovali spolu, také po Československu, a je zajímavé sledovat v jejich práci, jak rozdílně působily stejné informace na každého z nich.

Josef C. Harsch je zpravodajem amerických rozhlasových stanic a washingtonský korespondent známého amerického deníku Christian Science Monitor. Jeho kniha o návštěvě v Evropě nese titul „The Curtain is not Iron“ (Opona není ze železa). Zastává teorii, že bolševický režim není tak nesnesitelný pro jednotlivé národy, že se s ním mohou spřáteliti. Konstatuje, že teprve komunistický puč v Československu v roce 1948 dal podnět Američanům, aby se blíže zabývali událostmi ve východní Evropě a že jejich zájem poplašil Sověty, které se od té doby chovají a postupují mnohem opatrněji. O Rusku říká, že svět nesmí zapomínat, že je náboženským státem, docela jiným psychologicky a zejména s hlediska evolučního než ostatní Evropa a Amerika. Rusové chtějí obrátit na pravou víru, svou víru, celý ostatní svět. Tak tomu bylo za carského Ruska, a tak tomu je i dnes. Co dnes dává Rusům takovou moc nad východoevropskými státy, je fakt, že téměř všude tam, vyjímaje Československo, byly sociální reformy zralé již dávno. Ale zatím co Československo stálo na jednom pólu, bylo na druhém Rumunsko tak zkorumpované, že bylo téměř synonymem pro korupční vládu. Mezi těmito dvěma póly

bylo podle Harsche mnoho odstínů. Kdyby dnes bylo možno provést ve východní Evropě svobodné volby o tom, zda mají bolševici zůstat nebo jít, byla by převážná většina pro jejich odchod — píše Harsch. Ale kdyby se hlasovalo o tom, zda se vrátiti do poměrů roku 1939, Češi by byli jediní, kteří by hlasovali pro. Ostatní národy by daly přednost roku 1949 i s komunisty.

Harsch popisuje svou cestu Československem. Na hranicích je přivítali tři celníci. Když spatřili pasy a zjistili, že cestující jsou dva novináři ze Západu, stali se ihned nápomocnými a hovornými. Jeden z nich na rozloučenou poznamenal: „Samozřejmě budete psát o nás špatně, ale prosím, zkuste najít jednu nebo dvě hezké věci o naší zemi“. Diskuse s vládními úředníky v Praze byly neplodné a nevedly k ničemu. „Nesouhlasili jsme ani v jediném bodě, i když hovory byly vedeny v duchu nesmírné zdvořilosti,“ píše Harsch a pokračuje:

Když se setkáte se známými z doby před r. 1948, zpozorujete ihned, že upadnou do rozpaků. Mezi mládeží je uvědomělá snaha argumentovati s vámi, že to, co se stalo v Československu, je na jeho prospěch, ale tak mluví i starší. Zcela určitě někteří ze starých známých nebyli komunisté. Ale rok po převratu začali převrat omlouvat. Začali tvrdit, že to, co tvrdili dříve, bylo špatné, a že to, co se stalo v jejich zemi, se stalo pro její dobro. Projevili nostalgickou touhu udržet kontakt se Západem, aspoň prostřednictvím některých svých přátel, ale současně mysleli na svůj osud. Chtěli patřiti zároveň dvěma světům. Takto vypadá Československo, píše Harsch. Důvody tkví hluboko v dějinách země. Československo je produktem příznivé mezinárodní situace, která se svého času utvořila pro ně, bez něho. Češi byli šťastni, a spokojeni. Mysleli, že objevili magickou formulku, která jim umožní, aby patřili současně Západu i Východu. Byli živý kompro-

mis mezi Východem a Západem. Nikdy nemysleli vážně na to, aby likvidovali komunismus uvnitř své země. Ale formulka nepracovala. Nebyla dost dobrá pro Rusy, neboť takto se Československo nemohlo stát dostatečně spolehlivým v ruských očích. Zda konečný produkt komunistického puče z r. 1948 bude spolehlivější, jest velká otázka.

Zádný historik nemůže zamlčet, že Západ nechal padnout Čechy při každém krutém obratu posledních tří set let jejich historie. Češi jsou rození kompromisníci, nebo stali se jimi právě proto, že je Západ nechal na holičkách. Češi vám poví, že vždy chtěli žít podle svého, ale nikdy nebyli dost velká země a dost četný národ, aby mohli žít tak, jak chtěli. Je smutná pravda, že v krisích vždy se objeví, že byli opuštěni svými přáteli a spojenci — na Bílé hoře, v Mnichově, v roce 1945, kdy americká armáda jim mohla přinést stát podle jejich chuti, ale zastavila se — proč, to dodnes nevíme zcela určitě. Češi dnes prolévají hořké slzy zklamání, ale budme realisté v tomto bodě — píše doslovně Harsch, nedělají mnohem více než pláč. Krutá pravda o dnešním Československu jest, že jeho duše zůstává západnická, ale jako ryba na suchu pasivně očekává obrat, který ji vrátí přirozenému živlu. Československo je dnes to, co bylo vždycky od mírové smlouvy westfálské: dividenda, která padne do rukou té mocnosti nebo kombinaci mocností, která kontroluje sousední oblast. Československo nedělá své vlastní dějiny, jen zaznamenává odliv a příliv dějin tvořený jinými. Když Československo podleho v roce 1948, Amerika stála vedle, na bavorských hranicích. Protestovali jsme, ale to bylo vše. V Yaltě Amerika uznala de facto i když ne de jure převahu Ruska v Československu. Nebyli jsme ani fyzicky ani smluvně s to postavit se proti konsolidaci ruského vlivu. Bez zahraničních událostí - končí Harsch své částečně naivní úvahy - které by mohly změnit mapu Evropy, není nic, co by mohlo změnit stávající situaci.

Toto jest dosti chmurný obraz naší přítomnosti a zejména budoucnosti. Ale nesmíme zapomínat, že Harschovy znalosti Československa pocházejí jen z jeho dvou návštěv v Praze, první v roce 1947, před pučem, a druhá v roce 1949, rok po únoru.

*

Vernon Bartlett, bývalý poslanec anglické sněmovny a diplomatický korespondent listu News Chronicle, je starým přítelem Československa. Znal naši zemi, když ještě nebyla objevena anglickým tiskem, totiž před Mnichovem. Byl v Praze několikrát a navštívil Československo jak jsem řekl i v roce 1949. Jeho kniha o zemích, které upadly do sovětských spárů, „East of the Iron Courtain“ (Na východ od „Železné opony“) byla napsána především na základě osobních zkušeností. Píše, že se v Praze setkal s politickým cynismem. Každý čekal, že západní velmoci osvobodí Československo. Jest možné, že v nastávajících letech většina československých dělníků bude více spokojena faktem, že jejich, dělnická vláda je u kormidla, než nespokojena faktem, že jejich práva a svobody byly touto vládou zničeny. Je možné, že až jejich iluze zcela zmizí, kontrola, kterou vykonává komunistická strana, bude tak úplná, že koordinace individuální nespokojenosti bude nemožná. Ačkoli Československo má něco, co nemají ostatní lidové demokracie, totiž náhradní vládu v cizině — Bartlett měl patrně na mysli Radu Svobodného Československa, o které měl přehnané představy — jednou z největších tragedií v politice a tragedií exilu je rychlost, s jakou vůdcové, kteří se utekli do vyhnanství, ztrácí vliv a autoritu u krajanů doma. Také z toho důvodu je nesmýslné počítati s nespokojeností dělnictva, která by se mohla stát skutečnou hrozbou vládě. Tato nespokojenost může být rozhodující jen v případě mezinárodní konflagrace, ve které by Československo bylo zapleteno.

Bartlett srovnává Československo s Finy, kteří během deseti let byli dvakrát ve válce s Ruskem a jednou s Německem a kteří by bez váhání šli opět do války, kdyby to bylo nutné. Postoj Finů je docela jiný než oněch Maďarů a Čechoslováků, kteří nerealisticky a bezmocně se ptají, kdy velmoci začnou novou válku, aby je osvobodily. Vysvětlení jiného vývoje ve Finsku v roce 1948, kdy málem se stali rovněž obětmi puče podle pražského vzoru, spatřuje Bartlett v tom, že finští demokraté jednali dříve než komunistická tajná policie měla čas se upevniti a Rusové vědí, že s Finy to není tak jednoduché, jako to bylo s Čechoslováky a ostatními potlačenými národy, protože Finové zažili ruský režim už za carů.

KNIHOVNA NENAVIDISTI,

kteřou — nezávisle na sobě — vydávají a doplňují Dürer-Verlag v Buenos Aires, nakladatelství nacistických emigrantů v Jižní Americe, a různí ti pisálkové z řad našich bývalých německých spoluobčanů, byla opět obohacena exemplářem:

Erich Kern, přítel Gauleitera Bürckela, důstojník zbraní-SS, Rakušan proti své vůli, vydal obludný dokument lidské lehkomyšlnosti, která otravuje vzduch obležené západní Evropy i v hodině dvanácté. Jeho elaborát „*Das andere Lidice*“ (Kaiser-Verlag, Klagenfurt, 1950), opatřený honosným podtitulem „Pokus o politickou analýzu“, dokumentuje nekritickou ctižádost autora, býti účasten na „slávě“ nenadaných diletantů, kteří vytáhli do boje za ospravedlnění hnědého včerejška. Svůdná vyhlídka, že tíživé problémy evropského dneška a lidská zapomnětlivost vyváží vlastní věcnou nevědomost a stylistickou neschopnost, je jediným vysvětlením propasti, která zeje mezi kvalitami těchto autorů a skutečným významem temat, jimi zneužívaných.

Kern na sebe již upozornil v roce 1946 svojí knihou „*Der grosse Rausch*“ (vydanou tehdy obezřetně ve Švýcarsku), ve které líčil své osobní osudy během německého tažení do SSSR a během pozdějšího ústupu, až do kapitulace a amerického zajetí. Terminologie *Wehrmachtsberichtu*, notná dávka mlhavé sentimentality, špatná němčina a naivně vumělkovaný sloh nenechaly nikoho tušiti, že další Kernovou metou bude „pokus o politickou studii“ sudetsko-českého problému. Pozoruhodná velkorysost, se kterou ignoroval nutnost podrobného přípravného studia historických, sociálních, kulturních a politických aspektů vývoje soužití obou národů na území Čech a Moravy, dala vzniknouti demagogické a paličské knize, postrádající jakoukoliv dokumentální hodnotu a nezatížená se bemenší dávkou objektivit, pravé čítance pathologie národní nenávisti.

Kern se nenamáhal ani nejprimitivnějším studiem pramenů posledních let a jeho omyly v pojmech z doby nedávno minulé, nejsnadněji kontrolovatelné a každému přípustné, nejlépe ilustrují úroveň celé práce.

Mluví o „*vyšším protektorovi K. H. Frankovi*“ (str. 34), nevěda, že onen pozoruhodný exemplář lidské zrůdnosti byl pouze „státním sekretářem“ a později „státním ministrem“. Nám dobře známého Václava *Kopecského* jmenuje ministrem vnitra, aniž by se spokojil smutným, ale pravdivým konstatováním skutečnosti, že lidé druhu *Kopecského* byli ministry propagandy státu, proslulého kdysi svou evropskou úrovní. Neví-li Erich Kern, že Stanislav *Yester* (str. 76) byl pouze pseudonymem jakéhosi Emanuela Moravce v jeho, odborníky obveselující činnosti vojenského kritika, není-li mu známo, že „poslanec *Zenínova*“ se jmenoval ve skutečnosti *Zemínová* a byl rodu ženského a nemůže-li se upamatovati, že Hubert *Ripka* nebyl ministrem zahraničí, kterým byl Jan *Masaryk*, nýbrž ministrem zahraničního obchodu, měl by místo psaní objemných knih raději mlčet a odejít.

Problém českých zemí je příliš důležitý pro pochopení Evropy včerejška, dneška a zítřka, než aby byl vydán beztrestně na pospas lidem, kteří byli v ČSR pouze dva dny při ústupu německých armád Jižní Moravou a nyní se domnívají, že jsou povoláni souditi o poměrech, jim vlastně tak vzdálených, jako hospodářské poměry severozápadních distriktů filipínských obyvateli Sudet. Vydání knihy *Éricha Kerna* vzbuzuje lítost and okolností, že neexistuje evropská instituce, která by podrobovala přísné cenzuře práce autorů *Kernova* druhu. Jejich tendence věčného osvěžování národní nenávisti a rasové diskriminace, jejich snaha o renaissanci pojmu „*Herrenrasse*“ a „*Untermenschen*“ pod rouškou „západní civilizace a kultury“, jsou totiž nebezpečným atentátem na realizaci evropské myšlenky a její obrany.

Jindřich SKALICKÝ.

Mezi socialismem, jak jsme jej definovali, a demokracií, jak jsme ji definovali, není žádné nutné spojitosti: existence jednoho je možná bez existence druhého. Zároveň se však oba principy vzájemně nevylučují: ve vhodném stavu společenského prostředí může socialistický stroj spočívat na demokratických zásadách.

Joseph A. SCHUMPETER.

SKUTEČNOST SLOBODY

NIE je ťažko presvedčiť človeka, že k životu potrebuje potravu, šatstvo a byt; overuje si túto skutočnosť denne a poznatok je stále čerstvý. Že by potreboval k životu iné veci, to ho na prvý raz nenapadne. Tak zvaný Homo economismus, človek hospodársky, iba spotrebiteľ, distribútor a výrobca, človek, ako ho chápe každá nauka materialistická, je predstava, ktorú živia naše najbezprostrednejšie a najkonkrétnejšie skúsenosti. Existenčné starosti a záujmy sú obyčajne naše prvé starosti a záujmy. Počul som pred rokmi komunistického agitátora: „Nechajte si svoje slobody, my chceme chlieb.“ Počúvajúcí dav nadšene tleskal. A milióny ľudí v Československu a v Európe, i takí, ktorí nechodili na komunistické manifestácie a neboli komunisti, si mysleli zhruba to isté ako ten komunistický dav: „Čo je to sloboda?“ Definícií je tisíc. Každý si ju predstavuje po svojom. Nevidíš ju a nepočuješ, nezávažíš ju a nezmeriaš. „Sloboda sa nemôže stratiť, netreba sa o ňu príliš starať“, súdi ľudské svedomie, pretože samo je slobodné. Nevie si predstaviť dostatočne živo a konkrétne stratu slobody, tak ako si dobro nevie predstaviť zlo alebo lásku nenávisť. A to je hlavná príčina, prečo sa ľudia zdanlivo tak ochotne vzdávajú slobody: nevnímajú ju, pokiaľ jestvuje, pokiaľ ju majú.

Až keď stratil slobodu, prestáva byť človek tvorom iba hospodárskym a začína s netušenou prudkosťou pociťovať iný hlad, než je ten fyziologický, hlad po slobode. Hlad po slobode má svoje vlastné dejiny, vlastné revolúcie, vlastné obete a vlastnú emigráciu. Emigrácia biedy dlho nedala spať politikom a hospodárom. Čo však je táto emigrácia vedľa emigrácie slobody? Emigroval by vôbec niekto iba z biedy, keby na hraniciach číhaly mínové polia, policajní psi, milícia a polícia? Hlad po slobode vyhnal do sveta za niekoľko rokov toľko ľudí, toľko ľudí priviedol na popravište a za ostatné dróty, koľko si ich nevynútila hmotná bieda za celé stáročia. Komunisti o tom iste pochybujú. Nuž, nech otvoria brány z Československa, Maďarska, Poľska a hoc zo Sovietskeho sväzu a uvidia, ako sa celé národy odsťahujú za slobodou, tou nedefinovateľnou a neskutočnou, i keď budú vedieť, že ich čaká v utečeneckých táboroch 1300 kaló-

rií na deň a štart do nového života s holými rukami. Uvidia pri práci silu, ktorú nechali pomimo svojich výpočtov: Vášň slobody, ktorá už nehľadá definície, nekladie zbytočné otázky a je istá sama sebou. Uvidia fakt, slobody. Nech otvoria brány z Československa a ostanú sami, usvedčení z uzurpátorstva a z moci nezákonnej. Ostanú sami, takzvaný prezident, takzvaná vláda, takzvaný parlament a kôpka policajných drábov.

To je nevidaný krach, totálny krach koncepcie človeka ekonomického, celej marxistickej nauky o neskutočnosti vedomia, totálny bankrot celej marxistickej koncepcie človeka, ktorého vedomie a všetky hodnoty iba odzrkadľujú triedne vedomie a triedne rozpory.

Západný človek nemôže žiť bez slobody. Ťažko snáša biedu, ale v neslobode si zúfa. Človek nie je len tvor hospodársky, nie je len spotrebiteľ alebo výrobca, zďaleka nie je opísaný pojmi ako zisk, mzda, existenčný záujem, životná úroveň. Je v najhlbšej podstate bytosťou, ktorej základné potreby sú z inej roviny, než hmotnej, potreba slobody, potreba dobra, spravodlivosti, pravdy, súcitu, lásky. Ani jedna z týchto vecí nie je zväžitelná ani zmerateľná, ale práve v nich sú podmienky ľudského šťastia. Práve týmito potrebami z roviny duchovnej presahuje človek živočišnú ríšu; ich rozvoj, to je práve kultúra. Totality sa dozvedely až z praxe, aké sú tieto potreby mohutné. V čom inom je posledný smysel totalitného štátu, toho systému dozoru a zastrasovania, na ktorý sa scvrkol celý komunizmus, než v potlačení nešťastného človeka terorom?

Hodnoty, ktoré som hore vymenoval, a ktoré sú typicky ľudské, sa neprejavujú tak ako skutočnosti zo sveta hmotného, to jest tvarom a rozmerom, zmerateľnosťou a zväžitelnosťou, vyčíslením a znázornením. Prejavujú sa až „pri práci“, až keď pôsobia. Ťažko sa k nim približujeme definíciami, až skúsenosť ich odhaluje ako sily skutočné a platné.

Diskutujeme o slobode, pravde, ľudskosti, mravnosti, spravodlivosti a pripúšťame s ľahkým srdcom, že všetky tieto hodnoty sú relatívne, že závisia na prostredí, tradícii, výchove, že každá doba má svoju pravdu, alebo že australský černoš má o slobode inú predstavu ako trebárs anglický lord. Tieto

názory nás príliš nepália, pokiaľ ostávajú v teórii a sami ich dosť ochotne priznávame. Až keď sa „slovo stalo telom“, až potom zisťujeme, že to s tou relativitou nie je všetko v poriadku, že i tá relativita je relatívna. Počúvate nehorázne detinské lži pražského alebo bratislavského rozhlasu trebárs o tom, že Južná Korea prepadla Severnú, alebo že Červená armáda oslobodila Prahu a zrazu máte celkom jasné vedomie, že je to čistá, nerelatívna lož. Počúvate prenosy zo súdnych siení, kde sa vyrába komunistická spravodlivosť. Vidíte v stánkoch revue „Socialistický humanizmus“ a obracia sa vám hnusom žalúdok. Denne počúvate a čítate, že sa vám žije „líp a veselej“, že bola odhalená ďalšia skupina rozvratníkov a nepriateľov ľudu, že známy asocial X. bol dodaný do pracovného tábora, že ľudové demokracie prekvitajú pokrokom a tak ďalej. Každý doma vie, že je to všetko lož, cynizmus, neľudskosť, nemravnosť, zlo a povedal by to nahlas a jednal podľa toho, keby . . . keby bola sloboda. A tu vidíte, čo je sloboda, a *na čo* je.

Čo je sloboda? Sloboda je prostriedok, pomocou ktorého človek presadzuje do sociálneho života svoje predstavy o spravodlivosti, mravnosti a dobru. Sloboda je škola na zodpovedného človeka, príležitosť, aby sa človek rozvinul, vyrástol, dozrel a ukázal, čo v ňom je. Ak tá škola niekedy nespĺní očakávanie a príležitosť sa občas premárni, bola vina len u človeka. Vášeň slobody je v skutočnosti napätie, ktorým reaguje ľudská duša na prekážky, ktoré bránia jej rozvoju, ktoré jej bránia poznávať pravdu, jednat' mravne a vykúpiť si šťastie. Čím sú tieto prekážky väčšie, tým väčšie je i napätie, a tým pevnejší musí byť väzeňský múr okolo slobody. Sovietský sväz môže vydať o tomto presvedčivé svedectvo: Začínal s milíciou a skončil v sieti tajnej polície ako štát, ktorému skrytou funkciou je bezpečnosť bezpečnostných orgánov. Človek nemôže žiť bez slobody; australský černoš bez tej svojej a ani západný človek bez tej svojej.

Je jediný spôsob, ktorý umožňuje totalite prežiť v prítomnosti: Železná opona okolo slobody — a jediný spôsob ako sa udržať natrvalo: Návrat k nejakej nižšej slobode, to jest ústup od barbarstva. Totality to dobre vedia. Ten sovietsky vojak, ktorý otvára hodinky bajonetem, pije čistý lieh z pohára na pivo a chechtajúc sa, špiní do klavíru, to nie je obeť cárizmu, ale sovietsky výrobok, produkt účelovej kultúry, kultúry bez

kultúry, bez ducha, bez krásy, bez človeka. Totalita potrebuje barbara, pretože len barbar sa spokojí s jej pojatím slobody; musí zlomiť dušu človeka dvadsiateho storočia a musí ho vrátiť do praveku. Niet reakcie reakčnejšej a nesmyselnejšej.

I SSSR spozná, že sa kolesá dejín otočiť nezaď nedajú, ako hovoria sami komunisti. Čím bude produkcia stalinského primitivizmu uspešnejšia, tým viac „dobrovoľných brigád“ bude odchádzať do baní, tým viac budú chýbať pracovné sily a pracovná morálka, tým viac bude sabotérov, šmelinárov a nepriateľov ľudu. Zástupy popoháňáčov, špiclov a policajných drábov budú nadarmo volať „Zvýšte výkon!“, „Šetrite stroje!“, „Racionalizujte výrobu!“. Ūbohý barbar ľudovo-demokratický to už nebude vedieť. Pôjde s bajonetem na hodinky . . .

Karol Belák.

MYSLÍME-LI ETOS, NEVOLEJME DÉMOS

Ladislav Matějka.

VYLAJ Asiatovi Džingischánů a nadme se ti možná pýchou, neboť Džingischán není každému neřádem stepí. Jeť už v povaze lidské řeči, že v jednom každém ze svých slov ukrývá zlověstný klíček tragedie babylonské. Anebo si vezmi: liberté, égalité, fraternité. Co tato tři slova znamenají a co znamenala? Že by Napoleonovi, rozděľujícímu bratříčkům evropské trůny, znamenala totéž, co revolucionáři z roku devětaosmdesátého, který trůny kácel se smrtelnou vážností? Že by všem těm nespočetným, kteří od těch dob měli oněch tří slov plnou hubu, znamenala totéž? Shromáždit materiál k zodpovědění této otázky vyvolalo by určitě námět k otřesné historii jedné z velkých novodobých obměn starozákonního podobenství o změnění jazyků. Vždyť ještě dnes by se spousta lidí urazila, kdyby se vedle busty Napoleonovy postavilo poprsí Adolfa Hitlera s úmyslem ukázat, že oba velikáni byli zhruba stejně velicí ve zbídačení a zmatení Evropy. A na důkaz odlišnosti by na vás bezpochyby vytáhli právě ono „liberté, égalité, fraternité“, jakož i jiné rekvizity z odkazu Velké revoluce, jimiž Napoleon zaštitil své džingischánství a jimiž se snažil posvětit své prostředky, bezohledné, krvavé, násilnické, zpupné, nečisté, nehumánní . . .

Avšak proč sahat po Džingischánech a jiné veteši, když žijeme v roce 1951. Proč se nezamyslit rovnou nad věží babylonskou těchto dnů. Neboť co může dramatictější připomínat politováníhodné změnění jazyků ze starozákonního podobenství, než ona olbřímí konstrukce, která se spirálovitě ovíjí, míříc rovnou do nebe, třeba kolem slova demokracie.

Slovem demokracie se dnes už zaklíná kdekterý z jazyků tohoto světa, což je jistě počet úctyhodný, uváží-li se, že jen v samém Sovětském svazu existuje jazyků daleko přes sto, jak známo. A přece se nezdá, že by tímto čarovným slovem bylo zjednáno ve veliké stavbě národů zvláštní porozumění. Ba ani to nepomáhá, že ve jménu demokracie se vedou už desetiletí války a další války se možná ještě povedou, při čemž nelze vyloučit, že slovo demokracie bude dout do praporů na obou stranách fronty, takže umírat za demokracii se bude tu i tam. Co však je demokracie? Co znamená to oslnivé slovo? Co znamená Angličanovi, co loyálnímu občanu Sovětského svazu, co Němci, Francouzovi, Američanovi, co socialistovi, co liberálovi, co člověku katolickému, co protestantovi, co atheistovi, co pozitivistům, co pragmatistům, co jednomu každému z nás, kteří tímto slovem zacházíme způsobu nejrozmanitějšími? Co je v demokracii to, zač stojí umřít?

Obecně platné o demokracii zdá se je to, že demokracie je státní forma, která má umožňovat, aby veškerou moc ve státě měl lid. Masaryk, jehož jméno je se slovem demokracie hodně Čechům v nejužším asociativním spojení, připojil před třiceti lety ve Světové revoluci mimo jiné: „Demokracie nikde není důsledně uskutečněna; všechny demokratické státy jsou pouze pokusem o demokracii.“ Na tomto poznatku se zajisté do dneška nic nezměnilo a bylo tedy těch třicet let léty pokusů a těžkých zkoušek, a z nich pak asi nejpovážlivější je pokus formou demokracie dojíti k režimům vysloveně despotickým. Pouhý pojem demokracie je proti tomuto použití pramálo odolný, není-li podepřen atributy, neboť sám o sobě neobsahuje záruku lidských práv, snášenlivosti a mravního usilování. Demokracie nezdůrazňuje, jak má lid vládnout, nýbrž, že má lid vládnout, a předpokládá se tedy, že lidu je samozřejmou, přirozenou nebo danou úcta k spravedlnosti, k svobodě, k pravdě a mimo jiné rovněž ochota a schopnost vládnout si. Těmto předpokládaným vlastnostem lidu,

předpokládaným mravním hodnotám, jest tedy demokracie formou, která slibuje zjednotání lidské přirozenosti nejdokonalejší průchod. A jestliže se tedy lidská přirozenost svou valnou většinou rozhodne vsadit třeba na nacistickou nebo komunistickou nebo zkrátka fašistickou kandidátku, demokracii nezbyvá, nežli tuto vůli vyjádřit, i když se to nápadně podobá sebevraždě. A právě tak, rozhodne-li se většina lidu zřít se zřetelem k státnímu blahu koncentrační tábory a lidové soudy se soudci pokud možno co nejlidovějšími, nebo řekněme, rozhodne-li se většina lidu odstranit kvůli větší harmonii ve státě jednu rasu nebo třídu nebo jazykovou skupinu, demokracie vyjádří vůli většiny. Z minulých desetiletí bychom mohli citovat jistě ne jeden otřesný případ.

Za jistých okolností může se tedy demokracie, právě pro svůj formální charakter, dobrati výsledků, o kterých sice lze říci, že jsou demokratické, zároveň však, že jsou nelidské, nekřesťanské, nemorální, přízemní, chlebašské — a to zvláště v dobách, které zdůrazňují v lidském soužití až k hypertrofii věci hospodářské, sociálně ekonomické před věcmi mravními.

A řekne-li se tedy „demokracie“ a myslí-li se při tom v první řadě „svoboda“, může to vésti k nebezpečnému nedorozumění. Zdůrazňuje-li totiž většina vládnoucímu lidu něco jiného než svobodu, na příklad sociální rovnost, zúží se svobodě hranice velice citelně. Rovněž přestane být demokracie synonymem svobody, jestliže vůle lidu valnou většinou bude usilovat o vyrovnání třídních rozdílů, zajištění existenčního minima a tak dále. Zkrátka dnes už se nedoporučuje vykřikovat slovo demokracie, když se chce vykřiknout slovo liberalismus.

A podobně může vést k nebezpečnému nedorozumění, řekne-li se demokracie a myslí-li se v první řadě na lidská práva, na věci morální, etické, a řekněme konec konců na věci náboženské. Zřetel k těmto problémům může být totiž u valné většiny lidu tou měrou otupen, že demokracie, vyjadřující jeho vůli, bude produkovat jakési mravní kompromisy, připomínající silně bublaninu nebo ještě více kucmoch. To se ovšem za jistých okolností může stát svrchovaně osudným. Právě v otázkách mravních je asi třeba víc než kde jinde kategoričky volit své ano nebo své ne. K této kategoričnosti ovšem hledisko relativní utility, typické pro demokracii, nikterak zvláště nepovzbuzuje. Naopak nabádá spíše vyhnout se volbě a konejšit se slo-

(Pokračování na straně 80.)

In Memoriam

SVĚTOVÝM tiskem prošla krátká zpráva, že opat premonstránského kláštera na Strahově, Dr. Bohuslav Jarolímek, který byl 2. prosince minulého roku odsouzen komunistickým soudem v Praze na 20 let žaláře, ve vězení zemřel. Komunisté tuto zprávu ani nevyvrátili, ani nepotvrdili. Veřejnost se ji dověděla z motáku, který se jednomu spoluvězni podařilo propašovat z vězení. Opat Jarolímek byl komunistům solí v očích již dlouho před tím, než se tito zmocnili pučem v Československu vlády. Za německé okupace v letech 1939-45 podílel se v nemalé míře na národním vlasteneckém odboji, a v té době měl příležitost seznámit se s „vlasteneckými“ metodami odbojové práce komunistů. Přesvědčil se, jak se komunisté vtírali do jednotlivých odbojových skupin a partyzánských čet a tyto pak udávali Gestapu. Opat Jarolímek dobře věděl, že komunistická odbojová práce spočívala převážně v tom, že cynicky dali likvidovat všechny skutečné vlastence, o kterých věděli, že komunistům naklonění nejsou. Komunisté se několikrát pokoušeli udáním na Gestapu zneškodnit také jeho.

Válka skončila, rozrušené poměry v Československu se rychle konsolidovaly a komunisté těžce nesli, jak široká veřejnost zhodnotila opravdu vlastenecké zásluhy opata Jarolímka. Tíha jejich svědomí jim nedala klidu. Vypravili se tedy za ním v několikačlenné deputaci, složené z poslanců a jiných předních funkcionářů strany, předložili mu padělané doklady o tom, že spolupracoval s Gestapem a začali mu vyhrožovat národním soudem. Opat Jarolímek jim klidně řekl do očí: „Vždyť já dobře vím, proč jste za mnou přišli. Přivedl vás strach. Ale nebojte se, já vás soudit nebudu. Soudit vás bude Ten, který ví mnohem více než já. Mne se nebojte, ale Jeho se bojte.“ To se stalo koncem roku 1945.

Již od té doby komunistická tajná policie registrovala každý jeho krok a každé jeho slovo. Neděli co neděli, plnil se odpoledne strahovský kostel Pražany, aby si vyslechli jeho kázání. Jeho slova si zapisovali také policejní agenti, kteří nikdy nechyběli. On je již znal a někdy se zdálo, že mluví právě jenom k nim. Za motto svých kázání si s oblibou vybíral plamenné citáty z listů sv. apoštola Pavla. Opat Jarolímek byl horlivým a

nadšeným interpretátorem. Věnoval se zcela práci pastorační a nedbal ani slabého zdraví, za německé okupace silně narušeného. I když byl nemocen, svá nedělní odpolední kázání nevynechal nikdy.

Přišel únor 1948, komunisté uchvátili veškerou moc ve státě, věznice se plnily a za hranice odcházeli první emigranti. Přátelé opata Jarolímka přicházeli za ním, aby ho varovali. „Člověk má zůstat na tom místě, kam byl postaven. Nikdy nemohu opustit ty, které mám tak rád — své farníky. Nikdy jsem nelhal. Mluvil jsem pravdu při výsleších na Gestapu, řeknu ji i nyní, když přijdou a budou ji chtít slyšet. Pravda jest jen jediná,“ tak odpovídal svým přátelům a věřícím a pokračoval ve svých nedělních kázáních i nadále.

Opat Jarolímek věděl, že komunisté čekají na první příležitost, aby ho mohli zatknout. Pokud se snad ještě rozpakovali, tedy jen proto, že věděli, jaké se těší všeobecné popularitě a že o něm bylo známo, že je oddaným spolupracovníkem pražského arcibiskupa Berana, který posledně promluvil k Pražanům právě s kazatelny strahovského kostela. V době, kdy komunisté Dr. Jarolímka zatkli, byl ještě rekonvalescentem po nedávno těžké operaci.

Opat Jarolímek byl miláčkem chudých. Místo, kde se narodil, Vilín, je vesnička v jižních Čechách, v kraji, kde lidé těžkou prací na kamenných polích dobývají své živobytí. Na svůj rodný kraj nikdy nezapomněl. Když byl již opatem a vracíval se domů navštívit své staré rodiče, byl ve všech okolních vesnicích, kterými projížděl jeho kočár, radostně a nadšeně vítán. Nejvíce ho měly rádi děti. Zpráva, že „jejich“ opat Jarolímek v komunistickém vězení zemřel, se rychle roznesla po celém kraji a nebylo snad jednoho oka, které by nezazluzelo. V jeho rodišti, Vilíně, stará výminkářka zazvonila umíráčkem na vesnické kapličky. Vesničané se ke kapličky sešli, aby se za zemřelého rodáka pomodlili. Brzy však přijela komunistická policie, začala všetřít a zatýkat, že vesničané „pobuřovali proti lidovědemokratickému státu, což dělníci a poctiví pracující nemohou prý strpět“. „... vždyť Jarolímek nezemřel,“ řvali, „kdo vám řekl, že zemřel, kdo?“

Toho večera policejní vůz odvážel „vůdce rebelie“. Sousedé se s nimi loučili slovy známé místní kostelní písně: „... . dědictví otců zachovej nám, Pane!“

STANISLAV KOUTNÍK (Řím).

SKUTEČNOST již vícekrát zdůraznila potřebu klidného pohledu na poměr česko-německý, má-li být v budoucnu dosaženo jeho uspokojující úpravy. Také mezi Němci jsou lidé, kteří přisvědčují tomuto názoru. Bohužel je dnes naším smutným úkolem oznámit, že jeden z hlavních průkopníků těchto myšlenek v Německu, Dr. Hermann Münch, právě zemřel ve Frankfurtu n./M.

Dr. Hermann Münch, vlivný průmyslový advokát a osvědčený publicista, měl při svých častých návštěvách Československa příležitost sledovat česko-německé vztahy, jak se vyvíjely po roce 1918. Historie a krásy Prahy vznítily v něm zájem a lásku k naší zemi. Již před válkou tento muž praktického života začal studovat českou historii a sbíral materiál o politickém dění devatenáctého století, snaže se nalézt pod povrchem vnějších událostí ony styčné body, které by mohly sloužit za podklad budoucího klidného soužití obou národů. Výsledky svých studií sebral v knize, již dokončil v roce 1940. O jeho mužnosti svědčí jeho odhodlání publikovat dílo v době, kdy Praha byla okupována Hitlerem a kdy v očích naprosté většiny Němců byl náš osud na nejbližších tisíc let vyřízen. Funkci své knihy spatřoval Dr. Münch v tom, že právě v době tohoto českého ponížení byla důkazem jeho přesvědčení, že býti německým vlastencem neznamena nutně být nepřitelem všeho českého. Jen s námahou se jeho českým přátelům podařilo přesvědčit ho o neúčelnosti tohoto kroku za války.

Ale obava před krajními důsledky neodstrašila Dr. Müncha tehdy, když byla naděje, že riziko není jen hazardem. Jeho role, kterou hrál velmi odvázně v německém spiknutí, které vyústilo v atentátu na Hitlera r. 1944, je dosud neznámou částí jeho osobní historie, ale i vztahů česko-německých. Dr. Münch, jenž jenom náhodou unikl osudu svých přátel, byl pověřen spikleneckou skupinou likvidací okupace Československa pro případ, že by se atentát zdařil. Splnění jeho tajné ctižádosti stát se Němcem, který dobrovolně vrací Čechům svobodu, bylo na dosah ruky.

Kritické vteřiny rozhodly však jinak. Ale důkaz o svém smýšlení podal po válce, když v roce 1949 vydal svou 800stránkovou knihu, nazvanou „Boehmische Tragoedie“. Sám fakt její publikace je důležitým krokem pro budoucí úpravu vzájemného poměru, a ohlas, který vzbudila ve velkém evropském a americkém tisku, ji činí pro nás politickým skutkem prvního řádu.

Smutek, který vane z titulu jeho knihy, provázal Dr. Müncha v jeho poválečných letech. Zdraví, nalomené duševním vyčerpáním z války a odvečením do ruského vězení, nedovolilo mu už dokončit úkol, který měl ještě před očima: napsat knihu o česko-německých vztazích posledních třiceti let a probjovat své ideály proti všem — také zaslepeným sudetoněmeckým politikům.

Nepodařilo-li se Dr. Münchovi dožítí se splnění svých cílů, nutno uznati a oceniti, že vrhl světlo svého odvážného idealismu do temna česko-německé otázky. Světlo, které na české straně nesmí zůstat bez vděčného reflexu a konstruktivní odpovědi.

A. SRBA (Londýn):

NEOPOMEŇTE NIKDY OZNÁMIT
ZMĚNU SVÉ ADRESY. ZASÍLEJTE
NÁM ADRESY NOVÝCH OD-
BĚRATELŮ. ROZŠÍRUJTE SKU-
TEČNOST!

MYSLÍME-LI ETOS, NEVOLEJME
DĚMOS

(Pokračování ze strany 78.)

vy: „Ono se to vytříbí“ v důvěře, že pouhá suma relativních hledisek sama sebou vydá rozhodnutí a řekne své ano nebo ne. Jenže ono se to, jak známo, někdy nevytříbí, zvláště když kohoutek ničemu už je odjištěn a když je potřeba bez otálení vykřiknout devisi odporu. Jestliže však v tom případě chceme vykřiknout etos, nekřičme děmos, nemá-li to přispět k změnění v oné velké stavbě národů, opírající se trochu lehkomyšlně o slovo demokracie a přechoasto nerespektující, že hodnota prostředků a hodnota cílů stojí ve spojení přímo osudovém . . .

STUDIJNÍ SOUTĚŽ

Kuratorium Ústavu Dr. E. Beneše vypisuje studijní soutěž na dvě témata :

1. SVOBODNÉ VOLBY
2. SOCIALISACE

Mezi autory studií o každé z těchto otázek bude rozděleno po padesáti librách tak, že nejlepší práce o každém z obou témat bude odměněna nejméně dvaceti librami.

Rozsah studií nebudiž větší než přibližně 20.000 slov.

Odměněné práce budou rozmnoženy a dodány všem členům Ú.E.B. a dle možnosti též uveřejněny tiskem.

Lhůta k dodání rukopisů je stanovena do konce roku 1951.

Při zpracování zvoleného tématu doporučuje se přihlížeti k tomuto rozpisu :

SVOBODNÉ VOLBY

1. Přehled a srovnání různých způsobů voleb sborů, po případě orgánů zákonodárných, správních a poradních se zřetelem k jejich vývoji a k jejich přednostem a nevýhodám.
2. Zákony a zvyklosti týkající se podmínek svobodného volení, zejména úpravy volební agitace, úhrady volebních nákladů, ochrany před útiskem a kontroly sčítání hlasů.
3. Mezinárodní význam a mezinárodní kontrola svobody voleb.

SOCIALISACE

1. Přehled a srovnání různých soustav výroby a směny zboží, po případě organisace služeb se zřetelem k jejich vývoji a k jejich výhodám a nevýhodám.
2. Jak se uplatňují, po případě vyrovnávají zájmy, jež na výrobě a směně zboží a na organisaci služeb mají podnikatelé, zaměstnanci, spotřebitelé a stát jako celek?
3. Vyhlídky na smíření postupující socialisace s podmínkami občanské svobody a podnikavosti.

*Příspěvky do soutěže zašlete na adresu: ÚSTAV Dr. ED. BENEŠE, 26,
Gwendolen Ave., London, S.W.15.*

MODELOVÉ KERAMICKÉ KNOFLÍKY, KERAMICKÉ BROŽE, NÁHRDELNÍKY

a jiné dámské doplňky z keramiky, umělecky pracované a zdobené pravým zlatem do-
dává v každém množství česká firma v Itálii.

Příležitost našim krajanům k zastoupení. Dotazy a nabídky do administrace tohoto listu.

Koncem ledna t. r. vyšlo další číslo
německé mutace DEMOCRATIA MI-
LITANS, v rozsahu osmdesáti stran.,
v zlepšené úpravě.

Z obsahu uvádíme:

*An der Schwelle der demokratischen
Souveränität (Belák), Der Mythos von
der Rechten und den Linken (Čerych),
Ueber Reaktion und Reaktionäre (Wid-
maier), Freiheit und Kultur (Belák),
Europa-Hier und Jetzt (Matějka),
Europäische Literaturgeschichte (De-
metz), Einwürfe (Klein), Der Prophet
des Atomkrieges (Matějka), Totengäber
der Demokratie (Skalický), Alltägliche
Deutschlandreise (Čerych) atd.*

Cena výtisku DM 1,50, resp. ekvi-
valent mezinárodními odpovědkami.
Ukázková čísla zdarma. Zájemci necht'
se hlásí na adresu:

MUENCHEN, GERMANY, U.S.
ZONE, Schliessfach 6, Postamt 62.

BIBLIOGRAFIE SUDETSKÉ PU-
BLICISTIKY, určená politickým pra-
covníkům - kterou jsme chtěli vydat v
březnu - vyjde z technických důvodů
až v květnu 1951 v řadě prací Studij-
ního ústavu Skutečnosti.

*Tato bibliografie obsáhne mimo ze-
rubných informací o politické a kul-
turní činnosti sudetských Němců po-
drobný popis všech důležitých knih a
časopiseckých článků o této otázce, vy-
daných sudetskými Němci. Účelem pu-
blikace je, aby zájemcům usnadnila roz-
hled po důležitém aspektu německé
otázky. Přibližná cena DM 3.—, nákla-
dem německé mutace DEMOCRATIA
MILITANS. Zájemci necht' napíší na
adresu:*

MUENCHEN, Schliessfach 6, Post-
amt 62, GERMANY.

KUPUJEME ČESKÉ A SLOVEN-
SKÉ KNIHY A ČASOPISY: klasiky,
díla náboženská, hospodářská, histo-
rická, beletrii starší i novou poesii. V
Německu platíme v markách, v ostatní
cizině dolary. Podrobné nabídky s
udáním požadované ceny na redakci
SKUTEČNOSTI, Muenchen, Postamt
62, Schliessfach 6, U.S. Zone, Ger-
many.

LOFKO LTD.

SOFT DRINKS MANUFACTURERS

41-5, CHIPPENHAM MEWS
LONDON, W. 9.